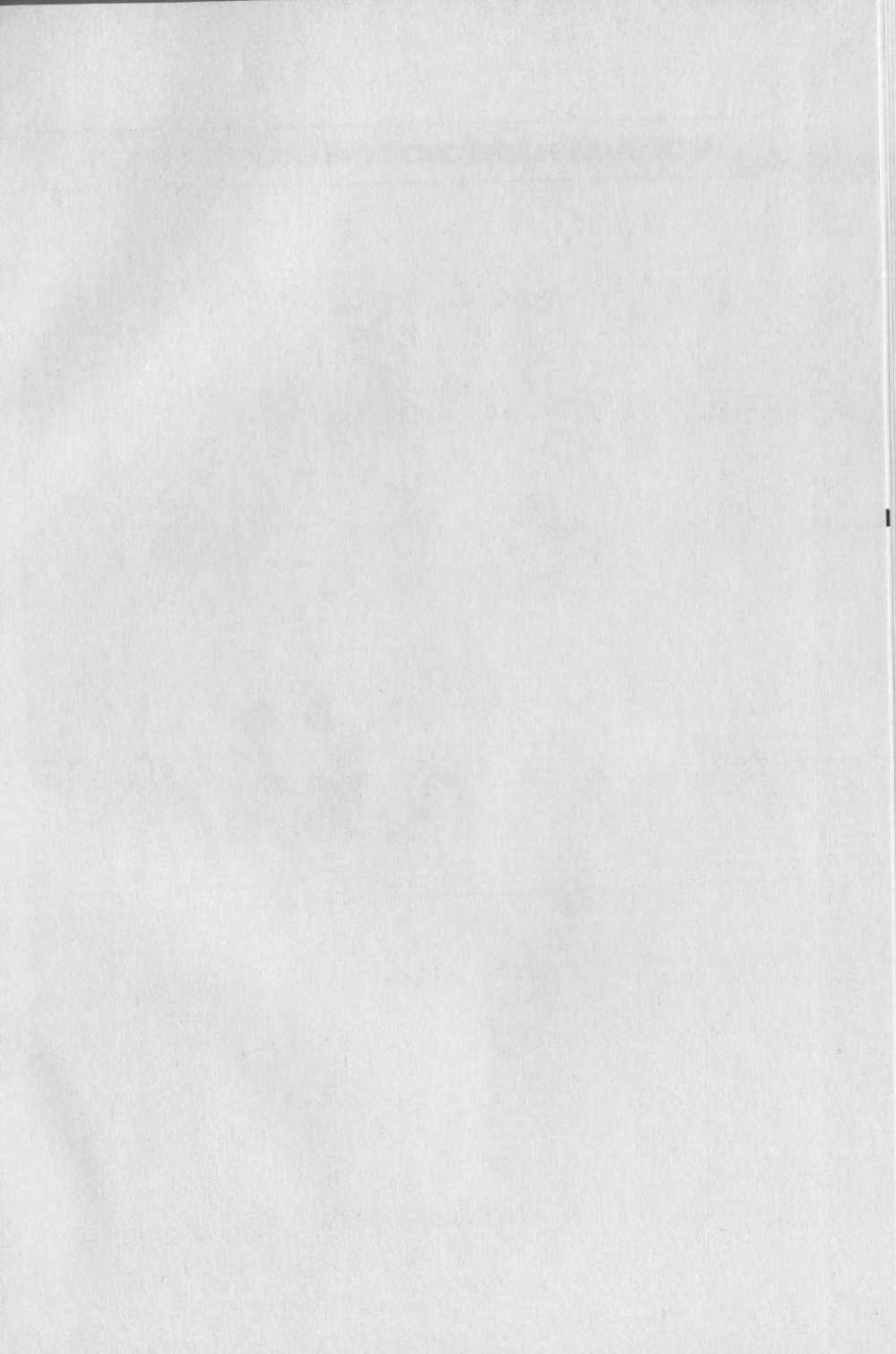

**POTOK
TREH
IZVIROV**

IVAN LAPUH

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-821

LAPUH, Ivan

Potok treh izvirov / Ivan Lapuh ; [spremna beseda Ivo Leber ;
ilustracije Ljubica Postružin]. - Melbourne : samozal., 2000

ISBN 961-236-049-9

109584128

232222

POTOK TREH IZVIROV

IVAN LAPUH

532595

532595

1 - -12- 2000

D 200019404

Ivan Lapuh
POTOK TREH IZVIROV

Samozaložba
ob finančni podpori Ministrstva za kulturo Republike Slovenije
ter ob sodelovanju Jožeta Prešerna in
Tomyco d.o.o. Ljubljana

Pri urejanju knjige sodelovala
Draga Gelt

Spremna beseda
Ivo Leber

Ovitek in ilustracije
Ljubica Postružin

Računalniški prelom
Lidija Lapuh

Tisk
Tiskarna Artelj, Ljubljana

© 2000 Ivan Lapuh
Melbourne
Australia

DOMOVINI

Nikdar te pozabil,
domovina, ne bom.
V daljnem svetu
si mi v srcu:
pesem ti poklanjam.
Le tebi –
kar je v duši, rad ti dam

BESEDA AVTORJA

Tujina je mnogim izseljenskim dušam prižgala skrito iskrico snovanja. Na papirju so zaživeli življenjski dogodki v novi domovini. V mnoga snovanja so vnešeni spomini na dom in domotožje. Nastale so črtice, povesti, romani, predvsem pa pesmi.

Tudi v mojem srcu je zagorelo. Potreboval sem resno besedo spodbude in poguma, ki so mi jo hvaležno ponudili pok. pater Bazilij Valentin, Tone Gorjup, Ivan Cimerman in Zmago Rafolt.

Hvala vsem za pomoč. Hvaležen sem tudi moji ženi Mariji, ki je imela vedno razumevanje in me podpirala pri mojem književnem snovanju.

Zahvaljujem se Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije, da je knjigo financiralo, in Jožetu Prešernu, nekdanjemu uredniku revije Rodna gruda, ki je prevzel skrb za tisk.

Hvala tudi vsem, ki so pripomogli h končni podobi dela – Dragi Gelt, Ljubici Postružin, hčerki Lidiji in Ivu Leberju.

*Hvala vam, ki ste moje pisanje vzeli v roke z namenom, da mi pri-
sluhnete.*

Ivan Lapuh

PISATELJ MED NAMI

V sodobnem življenju, polnem sebičnosti in negotovosti, ko nas mediji seznanjajo samo z nemiri, vojnami in razvratnim življenjem, se med nami užge iskrica želje, da bi ustvarili nekaj lepega, ki naj bi vam, dragi bralci, odkrilo notranjost slovenske duše na tujem.

Ivan Lapuh, avstralski Slovenec, je v knjigi POTOK TREH IZVIROV predstavil vam, dragi bralci, svoje življenje v črticah, duševne izlive v pesmih, življenjska načela pa v aforizmih in izrekih, ki predstavljajo njegove poglede in ideale glede njegovega bivanja in notranje lepote.

Naslov te knjige – tega novega monumentalnega dela med Slovenci v Avstraliji – je na vsak način lahko dvojnega pomena: ali je namenjen snovi dela samega, ki je trojno, ali pa naj označuje bistvo njegovega bivanja na tej celini – v treh deželah in to celo pod trojnimi pogoji. Ko boste prebrali to knjigo, boste čutili eno ali drugo.

Rojenice in sojenice so majhnemu bitju razkrile njegovo bodočnost že v izgnanstvu v nemški deželi, kjer mu je trpeča družina pri krstu dala ime Ivan, eno najpogostejših imen med slovanskimi rodovi. Po koncu druge svetovne morije so ga prenesli, še ne pol leta starega, domov, v Bistrico ob Sotli. Pestrost tega gričevnega okolja in sadovi te rodovitne zemlje so malemu Ivanu, ki je tamkaj obiskoval osnovno šolo, na neki način vcepile v njegovo dušo ljubezen do vsega dobrega, mu dale globoko moralo na pot. Narava in naravno odkriti ljudje – domačini so z največjo ljubeznijo gojili to mlado življenje.

Neverjetno naključje ga je pospremila na Vrhniko, na tisti klanec, ki je odseval velikega slovenskega misleca – pisatelja Ivana Cankarja, ki je svojo mater oboževal, kot jo je naš Ivan, od takrat, ko se je zavedel svoje družine in do današnjih dni. Očeta je izgubil, ko je bil star komaj deset let. V poznejših časih se ga spominja kot mentorja svojega življenja.

Po končani obrtni šoli in odsluženi vojaški obveznosti ga je zaneslo v svet. Komaj triindvajset let starega je v svoje osrčje sprejela

obširna in naravno najpristnejša dežela, Avstralija. Tam je imel že brata. V to daljno deželo, na peto celino, je pripeljal tudi svojo mater, ji nudil vso podporo in ji z ljubeznijo zvestega sina stal ob strani, ko je v slovenskem verskem in kulturnem središču pomagala lajšati tegobe tujine tolikim slovenskim prišlekom. Ko je izgubil svojo ljubečo mater, je nekaj časa ostal sam. Zgradil si je svoj dom in se napatil v svojo nepozabno Slovenijo.

Bil je že skoraj trideset let star, ko je doma srečal svojo nekdanjo sošolko Marijo in se z njo podal v novo, skupno življenje. Njegova izvoljenka je prišla kmalu za njim in kasneje sta dobila hčerko Lidijo.

Ivana Lapuha srečujemo že mnoga leta na literarnem polju. Avstralsko-slovenski mediji so že zgodaj po njegovem prihodu v Avstralijo začeli objavljati njegove črtice, izpovedi izseljenca.

Pesnikovati je že začel skoraj istočasno. Ko sta mu kramp in lopata žulila roke, je bolečina srca, hrepeneča po domačih poljih in planinah, iskala zatočišče miru in zadovoljstva ter zdravilo za domotožje v njegovih duševnih izvirih.

Njegova literarna sotočja so izšla tudi v revijah in koledarjih v Sloveniji. Njegova dela, ki jih boste bralci brez dvoma vzljubili, so bila vlita v pisano besedo, da bi zacelila globoke rane izseljenske duše.

Ivanov pisateljski doprinos v obliki črtic opisuje njegovo življenje, vnaša pa tudi odlomke iz življenja staršev in širše družine, ponekod pa tudi dogodke svojih bližnjih. Črtice so literarno lahke, polne notranjega blagega občutja, napisane z lepo, preprosto besedo in iskreno. Ne zaidejo na pragmatično stran opisovanja, čeprav so resnične. V blagi duši, polni ljubezni, so nastale iz spominov na ljubljeno deželo, ki jo nosi v sebi.

Tudi poetična stran je podobna, izraz dobrih lastnosti; malokdaj zaide pesnik v kakršnikoli stranski način svojstvenega izražanja.

Njegovi aforizmi so me prijetno presenetili – to so reki, ki so za današnji čas pragmatizma zelo prepričljivi in na blag način kažejo dobre in slabe strani našega bivanja. Brez dvoma so resnični, tešijo našo zavest v tem neprestanem hitenju, naglici življenja in tehnološke vrtoglavice ter dajejo blagost in vrednost naši stvarnosti.

Prepričan sem, da vam bo potok v knjigi POTOK TREH IZVIROV potešil notranjost, vas spomnil na mladostne dneve in leta srečnega življenja.

»Ti, naš literarni ustvarjalec, Ivan Lapuh, postavljaš med nas, Slovence v diaspori, napisani spomenik slovenske besede, in upam, da ga bo tvoja, toliko povelečevana domovina, tvoj stari kraj, tudi zaznala. . .«

Ivo Leber

Košček kralja

Črtice, pesmi in aforizmi

Košček kruha

Na robu vasice, tik ob potoku je stala kmečka hiša. Ob njej so se vrtela mlinska kolesa, ki so dajala številni družini glavni prihodek.

Sedmero otrok je imelo domačijo za dom, vendar te družinske topline niso dolgo uživali. Blažek je dopolnil komaj tri leta, njegova sestra pa je delala prve korake, ko jim je smrt iztrgala ljubljeno mamo.

V hišo je prišla mačeha in marsikaj se je spremenilo. Zaklepala je vse, s čimer bi otroci utegnili na skrivaj napolniti svoje lačne želodčke. Hrano jim je delila kot zapornikom. Če so prosili za košček kruha, so jo dobili s palico. Bila je trdosrčna in neusmiljena.

Otroci so vse bolj pogrešali materino toplino: njen nasmeh, predvsem njeno ljubezen, ki jo je znala dati svojim otrokom. In tej kruti tuji ženi so morali celo reči mama. Kadarkoli so izgovorili to besedo, jih je v prsih stisnilo in spomin se jim je vse pogosteje vračal k pravi materi.

Neki dan je bil Blažek izredno lačen. Šel je k mačehi, ki je bila v hlevu, in jo prosil kruha.

»Mama, prosim vas, košček kruha, lačen sem.«

»Poberi se od tu!« je zavpila.

Blažek je še vztrajal in prosil:

»Mama, samo en košček.«

Mačeha je kidala gnoj pri kravah. V rokah je imela vile. Sunkovito se je obrnila in jih zagnala proti Blažeku. Prav tedaj je, kot po navadi, pogledala čez ograjo soseda. Ko je opazila zapičene vile v Blažekovi glavi, se je na smrt prestrašila. Njen glas je odmeval po vasi:

»Na pomoč, na pomoč!«

Blažeka so takoj odpeljali v bolnico. Zdravniki so se morali močno potruditi, da so mu rešili življenje.

Med drugo svetovno vojno je bil Blažek že odrasel mož. Imel je družino. Kot mnogi Slovenci je tudi on moral z družino v izgnanstvo v nemška taborišča. Ker je bil dober kovač, so ga Nemci uporabili v letalski delavnici. Opravititi je moral tudi zdravniške preglede. Zdrav-

nik je opazil nekaj neobičajnega in ga je vprašal, kaj se je v njegovi mladosti krutega zgodilo z njegovo glavo. Blažek je za trenutek pomislil. Spomnil se je rane, katero mu je zadala z vilami mačeha.

Še deset let po vrnitvi iz izgnanstva je Blažek užival toplino svoje družine, preden je za vedno legel k počitku. Tisti košček kruha, ki ga ni okusil, ga je spremljal vse življenje.

*

*Najsrečnejši na svetu je otrok v naročju svoje matere
in najbolj ubog je otrok, ki ne ve za materino naročje.*

*

*Nič težjega in bolj bolečega ni, kot je materina solza,
in nihče ni srečnejši kot mati, kadar se ji
od sreče zarosi oko.*

*

*Ob rojstvu smo si vsi ljudje enaki;
življenjske poti nas spremenijo, da smo različni.
Ob smrti smo si zopet enaki.*

Naša peč

V deželo je prišla zima. Debela snežna odeja je prekrila hribe in doline. Večeri so bili dolgi, zato so mi mati ob topli krušni peči dostokrat pripovedovali o težkih časih.

»Da, zime so si podobne,« so začeli mati s spomini. »Tisto leto je skrivalo slutnjo, da bo naslednja huda. Stari ata, ki jim je jesen življenja pila zadnje moči, so večkrat govorili, da se bližajo hudi časi.

»Vojna bo, dragi moji!... Saj jaz je ne bom dočakal, ali vi, vi se mi smilite,« so dejali, ko so čutili, da se bliža njihova ura.

Ni bilo dolgo, ko se je prerokba starega ata uresničila. Prva: da so sami odšli v večnost; druga, da je izbruhnila druga svetovna vojna.

Nemci so začeli izseljevati ljudi iz spodnje Štajerske in mnoge izgnali v nemška taborišča. V našo vas in tudi drugod so naselili Kočevarje. Štiri leta vojne vihre je naša družina s tisočeriimi drugimi trpela in prenašala vojne grozote. Ob koncu vojne so si mnogi želeli nazaj v svoje rojstne domove. Nekateri pa so si izbrali pot v svet. Z očetom sva se odločila, da se naša družina vrne v domačo vas.

Ob vrnitvi iz nemškega izgnanstva je na brestaniško železniško postajo prišel po nas kmet iz sosednje vasi s konjsko vprego. Ko smo prispeli v Bistrico, je pred gostilno »Gabron« obstal, nas pogledal in dejal:

»Ljudje božji, do tod sem vas pripeljal, naprej pa ne vem kam, kajti vaš dom je požgan,« so otožno zveneče kmetove besede.

Novica nas je globoko zadela. Ti si bil komaj šestmesečna štručka, Pepi je imel pet let, Marica sedem in še stara mama so bili z nami. Prvo streho nam je nudila gostilna.

Naslednji dan smo šli do doma. Na mestu, kjer je stala domačija, je bil kup ruševin, pomešan s pepelom. Ko sem med ruševinami zagledala našo staro krušno peč, sem na ves glas poklicala očeta:

»Blažek, poglej; peč je čudežno nepoškodovana!« Obrisala sem prah s kahlic, na katerih je bila podoba Marije. Objela sem jo kot otrok svojo mamo in zajokala. Stara mama so stopili k meni in me tolažili:

»Saj vem Anika, da ti je hudo, še posebno ker je tu bil tvoj dom. Zahvalimo se Bogu, da nam je ostalo vsaj življenje; Marija pa je čuvala našo peč, ki nam je spekla toliko dobrega kruha.«

Morali smo se seliti od kmeta do kmeta in tudi kakšna na pol porušena stara kočica nam je služila za začasni dom. Z očetom sva trdo delala in skrbela, da bi si postavili novi dom. Naša stara peč pa se ni skladala z novimi načrti, zato jo je oče podrl. Pomoči ni bilo od nikoder. Občinski davki so pripomogli k pomanjkanju in oče je bil primoran prodati kahlice naše stare peči.

Po šestih letih in po sedemkratni selitvi smo se končno vselili v našo novo hišo, z dograjeno kuhinjo in eno sobo. Nova peč nam ni nudila tiste topline, kot jo je prejšnja.

Ko se je pred leti, neki zimski večer, tvojemu očetu bližala zadnja ura življenja, si je zaželel topline krušne peči. Nekaj časa se je ob njej tiho grel, potem pa rahlo dejal:

Bog ve, koga grejejo kahlice naše stare peči in komu pečejo vsakdanji kruh?«

SPOMIN NA DOM

*N*a steni slika matere, očeta,
v kotu stara krušna peč.
A moj spomin v mladost se tiho vrača,
v davne dni, ki ni jih več.

Zdaj prazna si, kovačnica očeta,
kladiva glas več ne doni
in pesmi ob večerih niso pete,
se tiho, sam, moj dom stoji.

Vaš kruhek, mati, bil je dober in domač,
vsak z njim uteho je dobil!
Zdaj večna noč kraljuje v peči naši,
a moj spomin ne bo minil.

Spomin iz očetovega naročja

Bilo je nekako pet let po končani drugi svetovni vojni in prav toliko sem jih imel tudi sam. Spomin si je sproti zapisoval doživetja v moji mladi glavici.

Dan je bil lep, sončen, še več - bil je Marijin praznik. Po kamniti stezi, ki je vodila po gozdu do vrha hriba k Marijini božjepotni cerkvi Svete Gore nad Sotlo, se je vila nepretrgana vrsta romarjev. Strma in naporna je bila pot do svetišča, a vendar se je ni ustrašila še tako zgarana in utrujena kmečka duša. Tudi naša družina je bila med množico, ki je napolnila to veliko romarsko cerkev.

Med mašo so me oče dvignili in držali v naročju, da sem gledal proti oltarju, vmes pa seveda tudi levo in desno.

Ko je po cerkvi zadonela Marijina pesem, sem opazil, da je marsikateri starejši osebi drsela solza po licu. V mojem majhnem otroškem srcu so se mi zasmilili. Z začudenjem sem jih opazoval in kot otrok nisem mogel doumeti, zakaj so ob petju tudi solze v očeh. Gledal sem vneto v te zbite in zgarane obraze romarjev, ki so peli s solznimi očmi, da so se mi vtisnili v trajni spomin.

Nekoliko nižje od cerkve so bile stojnice. Tudi tam je bilo veliko ljudi, saj je marsikdo želel kupiti otrokom ali sebi kakšno podobico.

Svete Gore nad Sotlo

Za trenutek smo se ustavili na grebenu, od koder mi je bil odprt razgled po množici in stojnicah. Kot strela z jasnega je pridivjalo od strani nekaj mož v sivkasto-plavih oblekah in z gumijastimi palicami v rokah. Zagnali so se proti množici in začeli udrihati po nedolžnih ljudeh.

Mati so kriknili:

»Bežimo, bežimo!« in prijeli za roko brata in sestro. Mene, kot najmlajšega, pa so oče dvignili v naročje in hiteli smo za ostalimi proti gozdu. Iz očetovega naročja sem gledal pretepanje zbeganega ljudstva in razmetavanje stojnic, dokler se nismo skrili med drevjem.

Doma ni nihče govoril o tem, kar smo doživeli, zato tudi si tudi sam nisem upal spraševati nikogar.

Leta so hitela. Otroštvo je ostalo za mano, a spomin na ta Marijin dan mi je ostal še svež iz tiste rosne mladosti. Z leti sem doumel, zakaj so ti preprosti kmečki ljudje, ki so prestali vojno vihro, jokali, kadar so peli Mariji. Zdaj sem vedel odgovor na nemo vprašanje: kaj sem videl iz očetovega naročja med begom proti gozdu.

ROMANJE K MARIJI

(Svete Gore nad Sotlo)

Tja, v deželo mi slovensko,
med zelene hribčke,
rad spet romal bi po poti,
tja na Svete Gore.

Tam pokleknil pred podobo,
pred obrazom Tvojim bi,
tam spet molil k Tebi, Mati,
in zapel bi hvalo Ti.

Tisočkrat Ti, Mati, hvala,
za svobodo, ljubi mir;
za deželo prerojeno,
da ohranjen njen bo vir.

Naš oče in sosedov Janezek

Očeta smo se tudi pri nas bolj bali kot mame. To pa ni pomenilo, da nas oče niso imeli radi. Res pa je, da nas oče niso lomastili ali klofutali, njihova beseda je zadostovala.

Našega očeta so imeli radi tudi drugi vaški otroci. Sosedov Janezek je bil nekaj posebnega med ostalimi. Bil je že tako velik, da je svojo vsakdanjo potrebo znal sam opraviti. Ni se mu pa zdelo vredno, da se sam muči in oblači. Slekel je, kar je še ostalo na njem, vse skupaj pobral in odkoracal preko ceste k našemu očetu v kovačnico. Na poti ga je čakala naša ljubosumna gos. Zapodila se je za njim in ga uščipnila v golo ritko. Janezek se ni kaj dosti zmenil za to, le pospešil je svoje kratke korake.

»Stric Glažek, prosim, obleči me,« je Janezek prosil, ko je pricapljal v kovačnico. V otroškem jeziku je očetu namesto Blažek dejal Glažek. Če je bil v kovačnici brat Pepi, ki je dostikrat pomagal očetu, ga je kaj pobaral.

»Boš šel domov, ti malek!« Pepi ni bil navdušen, če so vaški otroci zahajali k nam, posebno mlajši od njega.

»Jaz nisem malek, poglej, jaz sem velik!« se je branil Janezek, stopil na prste in dvignil roke nad glavo.

Oče so res pustili še tako nujno delo, dali Janezka na nakovalo in ga oblekli. Počutil se je kakor kralj na tem visokem, čeprav trdem sedežu. Bilo mu je všeč, da ga naš ata oblačijo, tega mu niso mogli preprečiti ne starši, ne vreme in tudi ne naša huda gos.

Nekega dne pa je glas očetovega kladiva prenehal odmevati po vasi. Kovačnica je bila zaprta in zavlada je spokojna tišina. Janezek je prišel kot po navadi, saj ni verjel, da strica ni več in ga nikoli več ne bo oblačil. Stal je pri vratih kovačnice in klical:

»Stric Glažek, stric Glažek, odpri vrata, obleci me.«

Ko je uvidel, da strica Glažka res ni, so mu po licu zdrsele debele solze. Počasi se je obrnil in žalosten odšel domov.

Vaščani pa so našega očeta ohranili v lepem spominu kot dobrega kovača in tudi priljubljenega prijatelja otrok.

DOMAČIJA ČAKA

Kje stezice iz mladosti?
Kje so pesmi za vasjo?
Kje je moja domačija,
zapustil некоč sem jo?

Ni stezic več, ne mladosti,
za vasjo ni pesmi več.
Le domača hiša čaka
in v njej že hladna peč.

O, da bi še enkrat videl,
kje mladost mi tekla je!
Le še enkrat, da objel bi,
kar v srcu skrito je!

Pastirček Pepi

Naša družina je po vrnitvi iz nemškega izgnanstva živela dokaj skromno. Imeli smo le eno kravo, pujska in nekaj kokoši. Oče so tu in tam zaslužili kak dinar s kovaškim delom; dostikrat pa so za plačilo dobili »Bog ti poplačaj« ali pa še tega ne.

Bil je lep jesenski dan. Brat Pepi, ki je bil drugi med nami po starosti, je moral pasti kravo. Sestra Marica je pomagala mami, sam pa sem bil že tako velik, da sem po dvorišču naganjal kokoši.

Pepi ni imel rad dolgočasnega držanja vrvi in čakanja, kdaj se bo krava napasla. Privezal je pohlevni kravi vrv okoli noge, da bi se počasneje pomikala. Pridružil se je skupini vaških otrok, ki so se igrali v bližini. Po daljšem igranju se je Pepi spomnil na svojo Lisko. Zaman jo je iskal po pašniku. V bližini je bila hišica, v kateri je živela Nemka Agneza, ki je imela težave s slovenščino. Pepi je pokukal naokrog in opazil, da iz kleti veselo maha kravji rep. Na smrt se je prestrašil in izginil, kajti vedel je, da bo očetova kazen huda.

Med tem časom je prišla domov Agneza in zagledala čudno pošast v svoji kleti. Videla je, da manjka precej krompirja, kolikor ga je še ostalo, je bil čokoladno prekrit. Agneza se je razjezila in odhitela v kovačnico k našemu očetu. Vsa zasopla je kričala:

»Tvoj krava potancen in pošajsen moj kartofel!«

Oče niso vedeli, za kaj gre, zato so dejali:

»Agneza, umiri se najprej, da se bova lahko razumela.«

»Ja, tvoj krava pojel moj kartofel!«

Odhitela sta v klet, krompirja je bilo še manj, krava pa je bila še bolj okrogla.

»Kje pa je Pepi?« so vprašali oče in odhiteli domov. Pepija ni bilo nikjer.

Mrak se je že spuščal na zemljo in oče so odhiteli s kolesom v sosedno vas Kunšperk, kjer smo si gradili novo hišo. Mati so slutili, da se je Pepi morebiti skrnil v senik, zato so odhiteli na skedenj in zaklinali:

»Pepi, če si tu, oglasi se. Ata so šli v Kunšperk!«

Še nekolikokrat so ponovili in ga vabili, ko je naposled le nekaj zašumelo. Videti ni bilo nič, kajti senik je že zajela noč. Pepi pa je dobro poznal očetovo jezo, zato se tudi mami ni upal približati.

»Pridi Pepi, gremo v hišo, saj ti ata ne bodo nič hudega storili,« so ga vabili mama.

»Ne, mama, to pa ne. Nocoj bom ostal tukaj!« je skoraj zajokal in se zaril globoko v seno.

Oče so se jezno, a zaskrbljeno vrnili pozno ponoči. Tudi mati so se navidezno delali zaskrbljeni, toda njihovo mehko srce ni pustilo, da ne bi dejali:

»Ta otrok bo od strahu še zbolel. Ti preveč strahuješ otroke!«

Te besede so očeta ganile. Zaskrbljeno so dejali:

»Do jutra bomo počakali v kuhinji, mogoče se bo Pepi sam vmil.«

Začelo se je daniti in mama so neopazno zdramili Marico, ki je zaspala kar na klopi, naj gre po Pepija.

Ko so oče na pragu zagledali Pepija, ki se je še vedno tresel, so stopili k njemu, ga dvignili kakor majhnega otroka in ga stisnili k sebi. Pepi je opazil rosne očetove oči in telo se mu je umirilo.

Od tistega dne Pepi ni nikoli zapustil svoje krave na paši, a tudi Liske v Agnezini kleti se ni rad spominjal.

*

*Tudi očetu se kdaj zablešči solza v očesu -
le težje jo je opaziti.*

*

En stisk roke že pove, kar misli skrito srce.

*

Mir je otrok, mati je bila ljubezen.

Spomin na očeta

Mama so največ pomagali pri tem, da se spominjam tiste zgodnje, rosne mladosti, posebno še očeta. Dobro pa se spominjam trenutkov v družinskem krogu.

Bil sem še majhen in rad sem gledal očeta pri kovaškem delu. Posebno zanimivo je bilo, kadar so konji dobivali nove podkve. Večkrat sem v poletnih dneh stopil bos na kaj ostrega. Ata so me posadili na nakovalo in pogledali ranico. Zdelo se mi je imenitno na tistem visokem, trdem sedežu.

Kasneje, dobro se spominjam, so me ata v cerkvi, posebno ob praznikih, dvignili tako visoko, da sem videl duhovnika. Tudi od lepega, starega oltarja, nisem mogel odmakniti svojega otroškega pogleda.

Kljub težkemu delu pa je v očetovem srcu živel domača pesem. O, koliko kmečkih del je bilo blagoslovljenih z lepo domačo slovensko pesmijo! Bil je še tisti čas, ko so bile orglice redek, a vesel instrument na vasi in te so imeli naš oče. Spominjam se tudi, ko smo na predvečer Svetih Treh Kraljev čakali, kdaj se bo pod oknom prikazala goreča zvezda z jaslicami. V hiši smo ugasnili luč. Fantje in tudi možje so ob jaslicah zapeli pesem tistega večera.

Prav čas okrog Svetih Treh Kraljev se mi je vtisnil najglobje v spomin. Vaški fantje, Jože, Žani in Pepi, so se dogovorili, da bodo tisti večer peli po vasi. Zvezdo je preskrbel Jože, saj so jo pri njih hranili iz leta v leto. Proti večeru so se zbrali pri nas z namenom, da počakajo temo. Med tem so oče prihiteli iz kovačnice in v eni sapi dejali:

»Tudi jaz grem z vami!«

Pri vsaki hiši so zapeli pod oknom. Gospodar jih je povabil v hišo in dobili so kak dinar, kaj za pod zob, ali kozarček domačega. Eden od pevcev je nad vrata napisal z belo kredo: 19 G. M. B. 55. To so začetnice od Svetih Treh Kraljev; Gašper, Miha, Boltežar, in zraven letnica. Napis je ostal skozi vse leto.

Čeprav ima vasica Kunšperk le nekaj nad trideset hiš, so s to krščansko tradicijo peli do zgodnje jutranje ure. Potem so si porazdelili, kar so dobili, in odšli na svoje domove.

Tisto leto so naš oče imeli posebno željo, da pojejo za Svete Tri Kralje. Nihče ni sumil, da bi se kaj zgodilo zdravemu kovaču. Le deset

dni po Svetih Treh Kraljih so naš oče za vedno zatisnili utrujene oči.

Kovačnica je ostala hladna kot mrtvašnica. Kladivo, ki je donelo po vasi dan za dnem, je utihnilo, utihnile so orglice, utihnila je pesem in ugasnila je očetova zvezda.

OČETOVE ORGLICE

Spomin povrne me domov,
kjer hiša je domača;
moj duh v mladost nazaj hiti,
le tja srce se vrača.

Ko sem na paši tam igral
na orglice očeta,
sem ljubil svoj domači kraj,
kjer pesem je bila izpeta.

Minila leta in mladost -
zdaj sem v širnem svetu,
a orglice še rad igram
- to je v spomin očetu.

Le orglice še povedo,
kar grlo več ne zmore,
ta nežen glas bom rad imel,
dokler bo v srcu zore.

Pepijeva skrita želja

Kazalo je, da bo lep dan. Pepiju ni bilo več treba v šolo, saj so se že začele počitnice, zanj še nekaj več: končal je osmi razred osnovne šole. Ostal je brez očeta, zato je vedel, da ga mati ne morejo poslati v višje šole.

Pepi je prinesel v kuhinjo drva, mati so pripravljali zajtrk.

»Pepi, saj veš, kako je pri naši hiši hudo, toda vseeno mi povej, kaj bi rad postal,« so žalostno vprašali mati. Katera mati ne bi privoščila svojemu otroku lepše prihodnosti!

»Ne vem, kaj bi rad postal, rad pa bi delal kaj takega, da se ne bi preveč umazal,« je dejal nekako otročje.

Mati so se ga dotaknili z dlanjo in rekli:

»Gotovo bo slej ko prej tako, kot si želiš, a zdaj ti ne morem pomagati.«

Kot najmlajši sem sedel za mizo in vneto poslušal. Najstarejša, Marica, si je v bližnjem mestu že sama služila kruh.

V prežganko smo si nadrobili skorje kruha in počasi praznili krožnike. Skozi odprta vrata je pricapljal v kuhinjo prosit za zajtrk tudi štirinožni hišni varuh.

Od daleč je bilo slišati težke korake, ki so udarjali vse bližje in bližje.

»Kdo neki je prišel!« so se mati vprašali skoraj na glas, saj so vse sosede poznali po hoji.

»Si doma, Kovačevka?« je bilo slišati zaničljivost v glasu.

»Ja, vstopite no!« so mati povabili prišleka, bogataša iz sosednje vasi. S seboj je vodil velikega psa, ki je takoj razkazoval svojo moč nad domačim čuvajem.

»Kaj bo dobrega?« so mati začudeno vprašali.

»Veš, kaj bo? Vdova s tremi otroki si ostala, šolala jih ne boš, saj nimaš s čim, pa sem prišel po tvojega starejšega. Za svojega bi ga vzel.«

Pepi je skoraj jokaje pogledal materi v oči. Ves prebledel je čakal, kaj bodo odgovorili.

»Gospod Baron, prišli ste, da bi vam dala svojega otroka za hlapca? Bog ne daj, da bi mi kaj takega prišlo kdaj na misel. Toliko bom že zmogla, da mojemu otroku ne bo treba hlapčevati.«

»Šolala jih boš, sirota? A veš, kako drago je to!« ji je jezno in zaničljivo zabrusil.

»Šolala jih bom, koliko bom zmogla, za hlapca pa ne dam nobenega!« so bili mati še odločnejši.

Baron je stopil proti vratom, spotoma pa še navrgel: »Premisli, Kovačevka, fantu pri nas ne bi ničesar manjkalo?«

»Rekla sem, moj otrok ne bo hlapec!« je odločno ponovil materin glas.

Dan se je kotalil za dnem, Pepi pa je vse bolj želel oditi v svet. Ob priložnosti je o tem povedal tudi materi. Še prekmalu je prišel trenutek, ko si je željo uresničil. Mati so ga težko spustili od doma, a so se tolažili, da mu bo v daljnem svetu lepše.

Sredi poletja jim je poštar prinesel veliko pismo. Mati so vedeli, kdo jim piše. »Le kaj piše?« so se spraševali, medtem ko so se jim hipoma orosile oči.

»Njegova fotografija? O, Pepi, kako si se spremenil!« so presenečeni in veseli vzkliknili na glas.

Razgrnili so prepognjen popisani list, da je iz njega zdrsnila voščilnica.

»... Mama, za vaš imendan vam pošiljam skromen dar ... in hvala vam, ker me niste dali za hlapca ...« so brali skoraj jokaje ...

VAŠ OBJEM

Mati,
še enkrat
podam vam roko,
preden odidem
v tujo zemljo.
Še enkrat želim
v vaš topli objem,
da v srcu ponese
vašo besedo,
tja daleč
čez morja
k vašim ljudem.

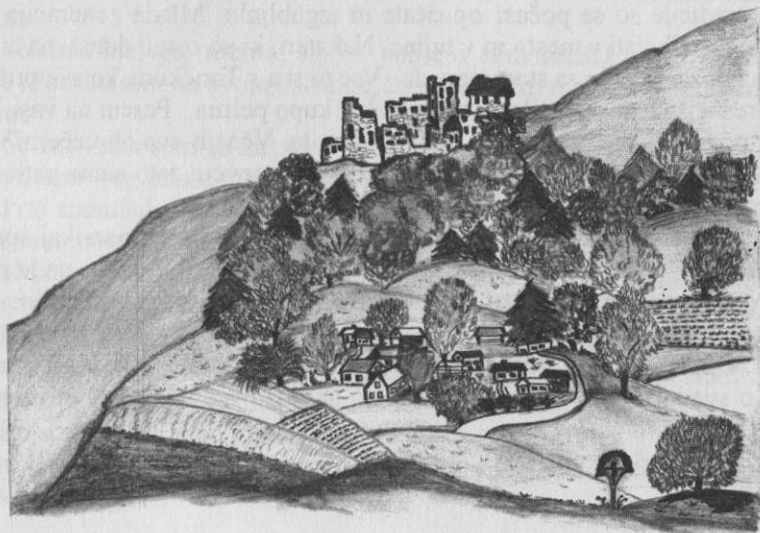
Prijatelj Tonček

Sosedov Tonček je bil moj dober prijatelj in sošolec. Bila sva navezana drug na drugega in vsak dan sva preživela skupaj.

Velikokrat sva zavila na goro za vasjo, k razvalinam kunšperskega gradu. Z zanimanjem sva opazovala te mogočne stare kamnite zidove. Pri teh grajskih razvalinah je bila vsakoletna tradicija na praznik sv. Jurija, da so se pekli cvrki. To je bilo v drugi polovici aprila, imenovana Jurijeva nedelja. Po navadi so se starejši fantje in dekleta udeležili te zanimive in želodcu prijetne tradicije.

S Tončkom sva vsak dan za našim svinjakom kaj raziskovala ali poskušala. Tam naju ni nihče motil. To je bilo mesto, kjer je pred štiristopetdesetimi leti stala cerkva sv. Jakoba s pokopališčem. Včasih sva odkrila kakšno kost ali celo človeško zobovje. Prav tam pa sva večkrat našla tudi predmete iz druge svetovne vojne.

Nekega dne sva poskušala streljati s karbidom. Pokanje s karbidom je bilo v navadi na velikonočni ponedeljek, zgodaj zjutraj. Starejše

Razvaline gradu nad vasjo Kunšperk

fante sva včasih le od daleč opazovala, kako so pripravili škatlo, karbid in vodo, potrebno za pok. Napolnjeno škatlo sva zaprla in pri luknjici prižgala vžigalico. V upanju, da bo počilo, sva se umaknila, vendar ni bilo nič. Misleč, da bo treba še enkrat prižgati, sva se približala škatli. V tistem trenutku je počilo in se pokadilo, da Tončka sploh nisem videl. Prestrašen in zaskrbljen sem zaklical:

»Tonček, kje si?«

Dim se je počasi razkadir in opazil sem, kako si Tonček z rokami zakriva obraz.

»Tonček, kaj ti je?« sem zavpil, na smrt prestrašen.

»Moje oči, moje oči, nič ne vidim!« je v strahu vzklikal.

Prinesel sem kanglico vode. Tonček si je izpiral oči, polne karbida. Nisva pa vedela, da bo voda še bolj škodovala. Oči so ga potem še bolj bolele. Poklicali smo zdravnika, ki je Tončka napotil v bolnišnico.

Minilo je nekaj tednov, preden se mu je povrnil vid. Brez Tončka sem se počutil zelo osamljenega in tudi krivega, ker se je nesreča pripetila ravno pri nas. Ko je ozdravel, sva zopet raziskovala in poskušala razne stvari, vendar ne več za našim svinjakom. Nesreča naju je zresnila.

Čas je hitel in spreminjal življenjske poti. Marsikatero lepe navade in tradicije so se počasi opuščale in izgubljale. Mlada generacija je začela odhajati v mesta in v tujino. Nekateri, ki so ostali doma, pa niso kazali zanimanja za stare navade. Vse to sva s Tončkom, ko sva prišla v resnejša leta, občutila in sprejela kot kupo pelina. Pesem na vasi, ki je pogosto donela pozno v noč, je utihnila. Včasih sva ob večerni uri na Rebru zapela. Nisva bila ravno najboljša pevca, zato nama petje ni šlo, pa tudi pomoči nisva imela.

Koledarji na steni so se menjavali in z njimi se je marsikaj spremenilo. Tonček si je ustvaril družino na svojem domu, mene pa je potegnila vase tujina. Ob obisku domače vasice sva obujala spomine na najino rosno mladost.

Da, vse te lepe, stare navade in tradicije so ostale le še v spominu. Ko sva takole brskala po preteklosti, je nekje v dnu srca nežno zape-
lo:

»Najlepša je mladost . . .«

Nesreča na snegu

Minilo je leto, odkar sem ostal brez očeta. Narava je bila prav tako oblečena v belo obleko kot takrat. Hodil sem v tretji razred osnovne šole. O smučeh, ki sem si jih tako želel, sem le na tiho sanjaril. Tudi sank ni bilo pri hiši. Rad sem se pridružil skupini otrok. Če ne zaradi drugega, pa bolj zato, da sem opazoval njihovo veselje na snegu.

Nekega dne mi je bilo tega opazovanja dovolj. Želel sem se tako kot ostali popeljati na smučeh. Sosedov Edvard si je ravno privoščil malo oddiha, zato sem izkoristil priložnost. Njegove smuči so bile zame predolge, vendar sem se vseeno podal na malo skakalnico. Že na sami skakalnici nisem obvladal dolgih, težkih smučí in grd padec je bil neizbežen. Zaslišal sem, kot da se je v levi nogi nekaj prelomilo.

Ko nisem mogel vstati, so prihiteli ostali otroci in mi pomagali. Bolečine v nogi so postajale čedalje hujše, v meni pa strah, kaj porečejo mati.

»Za božjo voljo, kaj pa se je zgodilo?« so mati prestrašeni in zaskrbljeni kriknili, ko so me otroci na saneh s težavo privlekli po hribu do doma.

»Ni nič hudega, mama, saj bo boljše,« sem skušal mami lajšati skrb. Pozabil sem na svoje bolečine, ko sem gledal materin zaskrbljeni obraz.

Še isti večer sem se znašel v brežiški bolnišnici. Po nekaj dneh pa spet doma – seveda z mavcem na nogi.

Prvi spomladanski topli žarki so naravo slekli iz bele obleke. Četudi sem moral mirovati, sem se le s težavo priplazil do okna.

»Mama, pogledjte, obisk dobimo!« sem presenečen vzkliknil, ko sem opazil, da gredo otroci mojega razreda z učiteljico proti naši hiši.

Kuhinja je bila polna otrok. Učiteljica mi je izročila knjižico z naslovom »Na cesti nisi sam«, za katero so vsi darovali denar. Tudi z bonboni in čokolado so me obdarili.

Ko so odhajali, sem gledal za njimi, dokler se niso izgubili za ovinikom. Že kot otrok sem spoznal, da se tudi v bolnikovih očeh lahko blešči iskra sreče.

SPOMIN IN ŽELJA

Daleč sem, daleč od doma,
a v srcu ga vedno imam.
Pesem me blaga spominja,
na lepi, otroški še, dan.

Ljubim moj narod slovenski.
Ta jezik mi mil je tako!
Bodi Gospod mi ob strani,
rad širil besedo bi to.

Če mi bo tukaj mogoče,
bom pesmice pisal še rad,
v venček slovenski jih vezal,
ostal domovini bom mlad.

En liter za slovo

Z mamo sva sedela pri kosilu. Redkokdaj sva imela grizljaj mesa na krožniku, le ob praznikih ga je bilo toliko, da sva ga okusila. Zadovoljna sva bila, da imava za vsakdanji kruh in navadno kmečko hrano. Tako smo pač bili navajeni, ko je bila še vsa družina zbrana ob domači skledi.

Nehote mi je pogled ušel skozi okno na cesto.

»Mama, poglejte, Grehov Jaka gre spet k nam!« sem dokaj glasno dejal.

»O ti zludjek, sam hudir ga nese!« so mati jezno zagodrnjali.

Nihče v vasi ni vedel, kdaj je Jaka trezen, saj se je vedno zibal kakor bilka v vetru. Vedno ga je mučila žeja. Odkar nam je smrt vzela očeta, ni bilo v hiši dinarja, če ga niso mati žuljevo prislužili. Tudi z vinom od kmetov so trgovali, da so zaslužili kak dinar. V dolini so gradili železnico in cesto, pa se je kar dalo nekaj prodati.

Jaka je narahlo potrkal na vrata.

»Kar naprej!« so ga povabili mati.

»Dober dan,« je počasi spregovoril.

»Bog daj, Jaka.«

Sedel je za mizo blizu bohkovega kota.

»Je kaj narobe? Izgledaš tako otožen?« so ga mati z zanimanjem vprašali.

Obračal je oči sem in tja, malo še počakal, nato pa začel:

»Veš kaj, Anika, jutri bom umrl, pa bi še rad spil pol litra rdečega. Prinesi mi ga, bom plačal.« Mati niso vedeli, naj verjamejo ali ne, zato so še vprašali:

»Jutri boš umrl, kako pa to veš?«

»Vem, vem, dobro vem.«

Jaka si je počasi natočil kozarec in še počasneje pil. Ko je vase zлил zadnji požirek, je rekel:

»Anika, koliko sem dolžan?«

Mami se je Jaka zasmilil zaradi zgodnje smrti, saj so imeli sočutno srce do siromakov, ki so večkrat prosili hrano in vbogajme.

»Veš kaj, Jaka, če ti je usojeno, da boš jutri umrl, potem ti ni treba plačati, naj ti bo v slovo.«

Zasvetile so se mu oči, ker tega prav gotovo ni pričakoval, in je dodal:

»Če si res tako dobra, Anika, pa mi prinesi še pol litra!«

Jaka je res dobil še pol litra v usmiljenje, ker bo jutri umrl. Pil je, kot da pri kozarcu čaka svoj jutrišnji dan. Ko je popil, se je zahvalil, poslovil in majavo odšel. Drugi dan se je zopet zibal in meril širino ceste, ob tem pa pozabil, da bi moral umreti.

Leta so tekla. Odšel sem od doma iskat večji in lažji košček kruha. Kruta usoda pa je mami vse prehitro pretrgala življenjsko pot. Še in še sem se vračal domov, Grehov Jaka pa je še dolga leta meril vaške ceste.

NASVET

Če hočeš ti sto let živet,
nikoli ne poskusi nikotina!
Še manj črnega kofeina;
ne jemlji strupa – aspirina,
le tu in tam – kozarček vina

*

*Kjer alkohol je gospodar –
tam ljubezen ni vladar.*

Strahovi

Spominjam se, kako sem rad prisluškoval, kadar so se odrasli pogovarjali o strahovih. Živo sem verjel govoricam, zato ni bilo čudno, da so mi dostikrat ob prvem mraku stali lasje pokonci.

Od botra, kamor sem hodil pomagat delat, predvsem past krave, sem se velikokrat vračal domov že po temi. Najraje sem šel čez polja, kajti vas je razdeljena in vmes se dotika ceste gozd ter gosto grmovje. Izogibal sem se te poti v nočnih urah, če sem se le mogel. Tu, sem verjel, so bili razni strahovi. Slišati je bilo, kot bi jokal otrok, jamral bolnik in drugič smeh. Strahovi pa so se tudi prikazovali. Nekateri so videli krsto s pogrebci, drugi nevesto in ženina, ali popotnika, ki je bral časopis. Mlada dekleta so dostikrat pribežala nazaj v vas, ker so videla gorečo mrtvaško glavo. Meni se je večkrat prikazal sredi ceste kmet s konji in mi zaprl pot, četudi sem šel v spremstvu starejše osebe.

Po poljski stezi tudi nisem bil dosti bolj siguren. Vrat me je bolelo od obračanja, kajti zdelo se mi je, da me bodo strahovi dohiteli. Dlje časa, ko sem hodil, več strahov je bilo pred mojimi očmi, in še več za hrbtom. Dihati si nisem upal glasno, da me strahovi ne bi slišali.

Tako sem nekega večera ves prestrašen in zasopihan pritekkel domov.

»Za božjo voljo, kaj pa je?« so me mati vprašali zaskrbljeno.

»Straaah me je!«

»Česa te je strah?«

»Strahu me je strah!«

»Veš, kaj je strah?« so mi mati želeli dati korajžjo. »Strah je v sredini votel, okrog pa ga ni!«

Gledal sem jih debelo, kaj neki bi to bilo – in ko sem ugotovil, da to ni nič, sem še vseeno vztrajal pri svojem, da strah resnično obstaja!

Ob jesenskih večerih, ko je bil čas za ličkanje koruze, je bilo po končanem delu pravo domače rajanje. Vaški fantje in dekleta so se veselili takih večerov. Sosedov Drago pa se rajanju dostikrat ni pridružil. Imel je svoje načrte. Nekega večera so se dekleta sama napotila domov proti Starem grabnu, kjer so imeli strahovi 'gnezdo'. Fantje na Rebru so po vaški tradiciji veselo prepevali pozno v noč. Zasopihana in na smrt prestrašena dekleta so pritekla nazaj v hišo.

»Ojoj, kako nekaj groznega je tam v Starem grabnu blizu križa!«
so vpila vsa hkrati.

Fantje so prišli v hišo le bolj iz radovednosti, katero dekle je naj-
bolj prestrašeno. Kazali so svojo moško korajžo, da ni nobenega strah.

Sosedom Jože, ki je imel korajže za tri, si je od mame sposodil
staro, raztrgano belo rjuho, vzel baterijo in šel na pot. Že od daleč je
videl gorečo glavo, ki se je rahlo premikala. Ogrnjen v rjuho si je z
baterijo svetil v odprta usta, da so se svetili zobje in se približeval
'strahu'. 'Pošast' se je tedaj prevrnila in se skotalila po bregu za svo-
jim spremljevalcem, katerega ne bi dohitel niti grom.

Jože se je vrnil s kosom razbite izdolbljene buče, upodobljene kot
mrtvaška glava, v kateri je malo prej gorela sveča.

Od tistega večera se 'strahovi' niso vračali. Vse pogosteje sem tudi
sam ob večerih hodil po tej poti domov. Doumel sem, da se je tisti
strah kotalil in razletel zato, ker je bil votel samo znotraj.

*

*V obraz, ti da nasmeh,
za hrbtom si mu v zobeh,
ko spet te videl bo,
ponujal ti bo roko.*

*

V delu in v besedah človek pušča svojo sled.

Naša velika noč

Narava se je prebujala od zimskega počitka. Po bregovih in ob potokih so se ponujali prvi znaki prihajajoče pomladi. Tudi po bližajočih velikonočnih praznikih je že dišalo, saj smo jih otroci težko pričakovali. Deležni smo bili raznih dobrot, kakršnih skozi leto ni bilo na mizi. Najbolj so nam bili priljubljeni pirhi.

Zanimivo je bilo na veliki petek, ko smo barvali pirhe. Nekateri so jih barvali s čopičem. Pri nas in še marsikje drugje se je barvalo na preprost način: kar enobarvno, oziroma pet ali šest različnih barv. Tudi papirnate sličice, ki so bile priložene paketku barv, smo nalepili na pirhe. Premazali smo jih s slanino, da so se lepo svetili.

Naslednji dan, na veliko soboto, se je velikonočna jedila nosilo k žegnu. Po navadi je bilo žegnanje v farni cerkvi, ali pa tudi pri vaški kapeli. Matere in dekleta so se rade ponašale, katera ima večjo košaro, katera ima več in imenitnejše v njej. Seveda, tudi pirhi so pri tem zbu-jali potrebno pozornost. Žegen pa nam je pomenil isto: tudi tam, kjer je bilo v revnem cekarju le nekaj grizljajev velikonočnih dobrot.

Na velikonočno nedeljo smo šli k zgodnji maši in k procesiji. Ko smo prišli domov, smo slovesno zajtrkovali žegnano hrano. Najlepših pirhov nismo takoj pojedli. Še nekaj dni so krasili kuhinjsko omaro. Pirhove lupine so oče zdrobili in jih potrosili okrog hiše.

Iz leta v leto smo enako praznovali velikonočne praznike – dokler domačija ni ostala brez očetovega žegna.

Danes, ko mi daleč od doma vsakdanje dobrote ponujajo sliko praznika, me spomin vedno vrača na velikonočne praznike moje mladosti.

LE ŠE SPOMIN

Nekoč sem hodil po stezicah,
ki danes jim sledi več ni.
Nekoč sem pel na vasi pesem,
a danes pesmi tam več ni.

Ostal spomin je na stezice,
ostala pesem v srcu je;
zdaj tiho se mladost odmika -
pustila lep spomin na vse.

Božični spomini

Dan pred svetim večerom so šli oče v gozd po lepo smrekico. Šele pozno zvečer, ko je vas zajela spokojna tišina, so jo prinesli domov. Gorje tistemu, ki bi ga gozdar zalotil pri tem delu, četudi v svojem lastnem gozdu. Vendar smrekica ni manjkala pri nobeni hiši.

Naslednji dan so mati že zarana začeli peči dobrote, kot le malokdaj v letu. Najbolj me je privabljal duh orehove potice. Oče so postorili le kakšna manjša dela, njihovo kovaško kladivo pa ta dan ni pelo svoje vsakdanje pesmi.

V mraku so oče postavili smrekico v bohkov kot. Mati so prinesli iz sobe nekaj lepih srebrnih in zlatih papirčkov, ki so jih hranili od čokolade ali zavitih bonbonov - če je nam otrokom kdo od obiskovalcev kaj prinesel iz mesta. V svetleče papirčke smo zavili orehe in jih razobesili po drevescu. Kakšno veselje je bilo, ko so nam mati pokazali prave bonbone, ki so jih skrivaj hranili za to priliko.

Jaslic nismo imeli pravih, le iz papirja izrezane figurice smo postavili po mahu, kakor hitro so ga oče prinesli iz gozda. Z navdušenjem smo pričakovali trenutek, ko so oče postavili zvezdo repatico na vrh.

K polnočnici smo šli vsi skupaj. Ob opazovanju velikih jaslic pri oltarju na spanje niti pomislil nisem, še najmanj takrat, ko je po cerkvi donela pesem: Sveta noč, blažena noč...

Na božično jutro sem spanje malo podaljšal. Brat Pepi in sestra Marica, ki sta šla zjutraj v šolo, sta morala vstati dosti bolj zgodaj, jaz pa sem odšel v šolo popoldne.

Po navadi sem imel za malico le kruh, ta dan pa so mi mati dali kos božične potice. Nisem vedel, ali naj jem ali naj to pustim v torbi, kajti te razkošne malice me je bilo pred sošolci malo sram. Posebno tisti, ki jim božič ni pomenil veliko, so se radi zagledali v praznično malico in kar z očmi jedli mojo potico. Pouka prosti smo bili le ob nedeljah, za kak večji državni praznik in ob počitnicah. Zakaj ta lepi dan ni bil kot nedelje, si otroci nismo znali odgovoriti.

Od takrat je minilo veliko božičev - največ od njih brez smrekice pod bohkovim kotom. Ni več očeta, da bi prinesli smrekico, ne matere, da bi spekli potico. Otroci smo se porazgubili. Spomin na lep družinski božič pa še živi.

PRIVID

Se dolga pot do doma vije,
tja daleč v domači kraj,
rad bi obujal spet spomine
in čas pomaknil bi nazaj.

S prijatelji, znanci skupaj bi sedli
v gostilni ali pod lipo,
v domačem duhu spet zapeli
lepo, staro pesmico.

Minila je pomlad mladosti,
lipa stara še stoji,
ob njej ni znancev, ne radosti,
le še spomin privid goji.

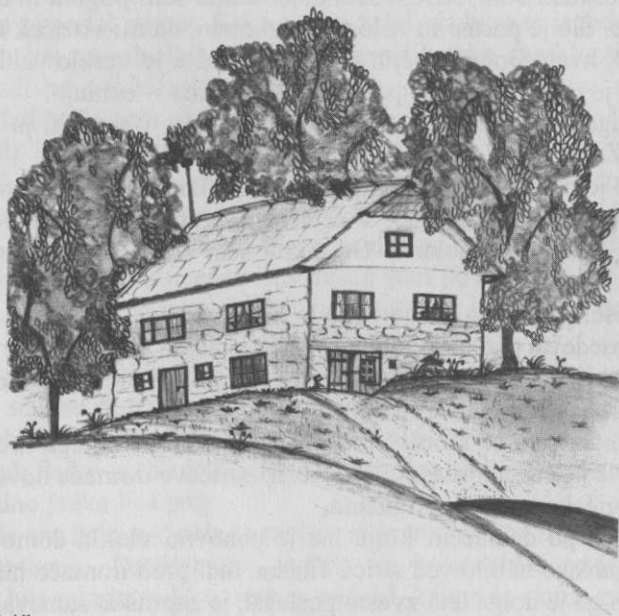
Nevihtha

Sonce je pripekalo, da se je zdelo, kot da gori zemlja. Bos sem hitel iz šole domov. Tisto leto je bila že zgodaj prava poletna vročina. Mame ni bilo doma. Kot vsak dan so odšli h kmetu, kjer so služili za skromno plačilo. S prislužnim so pokrivali najnujnejše vsakdanje potrebe.

Že od daleč sem na našem bregu zagledal sosedovega strica Tinčka. Bil je srednjih let in že od vojne na invalidskem vozičku. Zanj je skrbela njegova sestra Ana, prav tako delna invalidka. Domače posestvo je vodil njun brat Ivan. Drugi bratje, ki so se porazgubili v mestu, so mu kupili radio. Prvi v vasi je imel to tehnično novotarijo. Vsakemu, ki ga je obiskal, je pripovedoval novice. Zelo rad je posedal ob hiši na našem bregu, od koder je bil lep razgled po dolini Sotle.

»Dober dan, stric Tinček!«

»Bog daj, Ivan!«

Domača hiša

»Danes pa pripeka, kaj?« sem nadaljeval.

»Ja, a ne bo dolgo. Napovedana je nevihta,« je odgovoril stric in pokazal na dežnik ob vozičku.

»A vaših tudi ni doma?« me je zanimalo.

»Na njivo so odšli. Ana me je pripeljala sem in tudi sama odšla na njivo.«

Stric Tinček je pogosto tako čakal svoje domače, da se vrnejo s polja.

Nad goro so se zbirali črni oblaki. Sonce je pojemalo in v dolini se je nenadoma stemnilo. Spreletaval naju je strah.

»Ivan, bi me odpeljal v vašo kuhinjo?« me je proseče vprašal stric.

»Ne vem, če bom zmogel,« sem negotovo odgovoril. Pot je bila strma, jaz pa šibak. Rad bi mu bil pomagal, a kaj če sredi poti obnemore? Lahko bi se prevrnil!

»Ne upam si. Kaj če mi po tem kamnitem bregu spodrsne!« sem dejal stricu.

Medtem je veter že silovito upogibal drevesa, zabliskalo se je in zagrmelo.

»Poskusil bom, stric,« sem dejal. Zbral sem pogum in napel svoje mišice. Šlo je počasi in zelo me je skrbelo, da mi voziček ne bi ušel.

»O, hvala Bogu, srečno si me pripeljal!« je veselo vzkliknil stric, ko mi je pred nevihto uspelo pripeljati strica v kuhinjo.

Švigale so strele in strahovito je gmelno, po strehi je zaropotala toča. Zdelo se je, da se bliža sodni dan.

Ko je po nevihti stric Tinček zagledal izravana in polomljena drevesa, ni mogel do besede. V očeh sem mu prebral hvaležnost, ker ga nisem pustil pod jablano. Od takrat sem strica pogosto popeljal po bregu.

Prišel je čas, ko me je zvabila tujina. Stric Tinček, ki je še vedno rad posedeval pod našo jablano, mi je v pismu pogosto sporočal vaše novice. Ko sem po nekaj letih prvič prišel na obisk v svoj domači kraj, se je še spominjal tiste nevihte.

Kmalu sem se moral vmiti. Navadil sem se tujega sveta in tujih ljudi, le nekaj sem sčasoma pogršil: stričeve domače novice. Zaman sem pričakoval njegovo pismo.

Želja po domačem kraju me je ponovno vlekla domov. V senci naše jablane ni bilo več strica Tinčka, tudi pred domačo hišo ne. Radio, ki ga je dolga leta zvesto poslušal, je zaprašen sameval na polici.

Jagode

Poletje se je pravkar začelo in pred nami so bile šolske počitnice. Hodil sem v četrti razred osnovne šole. Odkar nam je smrt iztrgala ljubega očeta, so mati vsak dinar prigarali. Marsikdaj so mama zvečer dobili za plačilo liter mleka in – »Bog ti poplačaj.« Tudi sam sem hodil delat h kmetom, predvsem za pastirja. Plačilo je večinoma šlo v želodec; zraven sem dobil še liter mleka, da sva z mamo imela za zajtrk. Od botre pa sem za rojstni dan, ali za večji praznik, dobil darilo. Včasih je bil večkrat prepognjen stotak, ki so mi ga botra sami porinili v žep.

Nekega dne, ko niti miš ne bi našla dinarja pri hiši, so mi mama rekli:

»Na vrtu imamo lepe jagode. Napolnila bom košarico, pa jih boš nesel v Bistrico prodat.«

»Komu naj jih prodam?« sem se skušal braniti, kajti prodajanje jagod mi res ni bilo pri srcu. Mame ne bi rad užalostil, zato sem vzel košarico in se podal na pot. Kako sem si želel, da bi se te jagode spremenile v nekaj revnih dinarjev! Nesel sem jih tako narahlo, da sem pozabil tudi na svojo roko, v katero se je ročaj košarice močno zarezal. Med potjo sem razmišljal, komu jih bom prodajal. Začel sem kar po vrsti.

Potrkal sem na vrata vaškega trgovca. Odprla mi je močna, elegantna gospa – njegova žena, ki je bila tudi moja učiteljica v drugem razredu. Kolena so se mi tresla in stal sem pred njo mnogo manjši in revnejši, kot sem bil v resnici. Ves tresoč sem povedal, koliko želim za lonček jagod. Ko si je napasla oči na jagodah, je odločno odgovorila:

»Predrag si, fantek, nič ne bom kupila!«

Obrnil sem se potr, kot da bi grešil s temi ubogimi jagodami. Za hip sem obstal, da se mi je telo malo umirilo, nato pa nadaljeval od vrat do vrat. Ročaj se mi je še globlje zarezal v roko, saj je bila košarica še vedno težka kot prej.

Samo še ena hiša je ostala na mojem seznamu. Pri tej hiši niso poznali pomanjkanja. Potrkal sem. Odprla mi je učiteljica zemljepisa. Čeprav je bila mlada in lepa, sem se počutil, kakor da stojim pred baričem. Njena debela roka mi je dostikrat naredila rdečo sled na utru-

jenem, bledem obrazu. Že je hotela zapreti vrata, ko je izvedela, kaj prodajam; toda dodal sem še:

»Prosim, vsaj en lonček kupite.«

Obstala je in dejala:

»No ja, pa naj bo, pol lončka bom vzela!«

Domov sem se vračal potr, kot da se svet norčuje iz mene.

Za šivom na hlačah sem imel skritih nekaj dinarjev, ki sem jih dobil od botre. Bilo je za nekaj lončkov jagod. Hitel sem jesti, da bi bilo manj v košarici.

Ob prihodu domov sem mami razložil, kako so ljudje skopi, predvsem učiteljice. Potožil sem tudi, da jagod ne bi želel nikoli več prodajati, pri tem pa sem komaj skrival, kako so me jagode tiščale v želodcu – preveč sem jih »kupil«.

GOVORICA ČUSTEV

*K*ot bi me veter nežno božal,
so čustva govorila mi,
sem kot otrok jih rad poslušal
o dneh mladosti – več jih ni.

Papirju glas sem ta zaupal;
vse dneve lepe in noči;
a v grenkih rahlo se razjokal
- obrisal vlažne si oči.

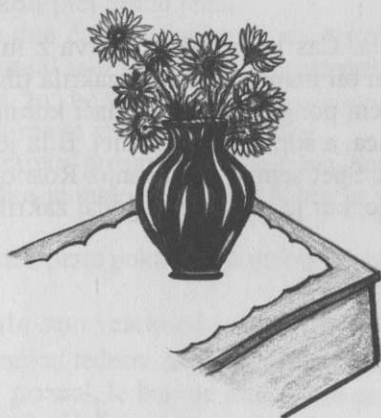
Prazna vaza

Šolski zvonec je oznanil konec pouka, otroci so se zapodili na cesto. Tudi sam sem pogumno stopal za njimi, kajti bil sem mirne, sramežljive narave. Zavil sem proti trgovini. Le malokrat sem šel mimo, da nisem zavil vanjo, bodisi za mamo, predvsem pa za sosede.

V trgovini ni bilo veliko ljudi, vendar sem dal prednost tudi tistim, ki so prišli za mano. Med čakanjem, da bom za gotovo zadnji v trgovini, kot sem si želel, sem opazoval po policah razstavljenе raznovrstne predmete. Pogled mi je obstal na majhni, izredno lepi vazi. Nepremično sem stal in gledal v to nenavadno očarljivo lepoto. Vse bolj in bolj sem si jo želel. »To, prav to vazico kupim mami!« sem se odločil v mislih.

»Kaj boš, fant?« me je presenetil prodajalkin glas, saj se nisem zavedal, da sem sredi trgovine sam.

»Tisto vazico, prosim,« sem boječe in počasi dejal. Takih stvari nisem nikoli prej kupoval, zato mi je bilo nerodno. Prodajalki se je zdelo, da bo ta vaza za materin god, zato jo je zavila v lep papir.

Plačal sem z zmečkanim, večkrat pregognjenim bankovcem. Spravil sem darilce v torbo in pohitel proti domu. Mama niso bili doma, zato sem imel priložnost darilo skriti na varno, do njenega praznika.

Lepo sončno jutro je oznanjalo nov dan, katerega sem že težko pričakoval. Mati so vedno vstajali zgodaj, da so opravili vsa potrebna dela, preden so odšli na njivo ali k drugim kmetom. Z željo, da bi jim voščil še pred zajtrkom, sem se z darilom znašel v kuhinji, kjer so pripravljali najin skromen zajtrk. Sramežljivo sem stopil pred mamo.

»Vse najboljše vam želim za vaš imendan, mama!« sem dejal in prijel za njihovo roko, hkrati pa jim ponudil, kar sem skrival za hrbtom.

»To pa je nekaj skromnega za vas!« sem dodal. Mati so narahlo prijeli zavitek in v očesu se jim je zablestela solza.

»Kaj si pa kupil?« so rahlo vprašali.

»Kar poglejte, mama.«

»Vaza, pa tako lepa je,« so presenečeno in od veselja kar vzkliknili, ko so odprli zavojček. Oči so jim postajale vse bolj vlažne, ko so gledali v to malo darilce. Vzeli so ga med dlani kot nekaj dragocene- ga in se niso zavedali, da je solza, ki jim je zdrsnila po licu, padla na dno vazice. Tesno so me objeli. Začutil sem, kako srečni so bili v tem trenutku.

»Ja, kje si pa dobil denar?« je mamó vseeno zanimalo.

»Botra so mi dali stotak za rojstni dan,« sem povedal po pravici.

Od tistega jutra vazica ni bila nikoli prazna; krasila je kuhinjsko omaro.

Leta so minevala. Čas je poskrbel, da sva z mamó okusila kruh tujine – žal mami ni bil namenjen dolgo; zakrila jih je tuja zemlja.

Po nekaj letih sem ponovno stal v domači kuhinji. Na omari je še stala tista lepa vazica, a šopka ni bilo v njej. Bila je prazna kot takrat na polici v trgovini. Spet sem se zazrl vanjo. Rosno oko je spremljalo spomin na najdražje, kar je mnogo prezgodaj zakrila tuja gruda.

Vajenec na Vrhniki

Po končani osnovni šoli sem se podal na Vrhniko za mizarskega vajenca. S sabo sem vzel tudi svojo zadržanost in sramežljivost, ki me je spremljala od otroštva.

Ob prihodu me je mojster med drugim vprašal:

»Se znaš voziti z kolesom?«

»Ne dobro, vendar se peljem,« sem odgovoril, kajti pešačil ne bi rad. Na kosilo in večerjo sem moral v menzo. Kako široka in neskončno dolga je bila cesta prvi dan do menze. Med potjo sem meril širino ceste in potem – globino jarka z mlakužo.

»Kaj si se zvrnil? Ti cepec nerodni!« me je pokaral mojster ob vrnitvi. Le kaj bi še govoril, da sem ali nisem, saj so bile na meni sledi tiste mlakuže. Navsezadnje: kje neki naj bi se naučil voziti kolo?!

Po očetovi smrti so mati kolo prodali, ker je bilo pri hiši pomanjkanje. Edina priložnost, da sem prijel za kolo, je bila takrat, ko je prišel dimnikar. Stopil sem na en pedal in šlo je, dokler me ni ustavila narava: drevo ali jarek. Dimnikar se mi je kar smilil, ko sem ga pozneje za vogalom opazoval, kako popravlja kolo. Toda gorje meni, če bi povedal materi.

V delavnici pa je bilo več pomočnikov in starejših vajencev. Kot najmlajši sem moral hoditi po malico. Zelo tuja so se mi zdeli imena salam, saj jih še nikoli prej nisem jedel.

Ko sem nekega dne čakal v delikatesi na vrsto, sem pozabil ime neke salame. Spominjal sem se pomočnikovega pripovedovanja, da je debela, pa tudi črka 'm' bo verjetno prva.

»Kaj boš, fant?« me je vprašala prodajalka.

»Deset dek margarete, prosim!« sem odločno dejal in bil prepričan, da je prav. Prodajalka je malo slutila, kaj želim, a vseeno je še vprašala:

»A to debelo?« in z prsto pokazala na najbolj debelo salamo v trgovini.

»Ja, tisto prosim!« sem veselo odvrnil.

Potreboval sem nekaj tednov, da sem se vozil s kolesom kot ostali, pa tudi salamo sem poznal, le bolj po imenu kot po okusu. Sam sem si privoščil tu in tam košček navadne, ki je bila za premožnejše prenavadna, drugače pa sem mlel le kruh.

Leta so hitela svojo pot. Tujina je imela moč, da me je potegnila vase. Želja, da bi ponovno stal na domačem pragu, me je pripeljala domov.

Tudi nekdanjega mojstra sem obiskal. Za trenutek sva se podala v spomine, nato pa se je zagledal skozi okno v daljavo. Tiho je dejal:

»Nobeden od fantov me še ni prišel obiskat.«

V njegovih očeh sem opazil iskrico veselja in hvaležnosti za skromno urico obiska. Ob slovesu sva bila vsak na svoj način v srcu bogatejša.

ŽELJA

V srcu nosim lep spomin;
na prsih cvet in rožmarin,
v sebi svoj slovenski duh,
ko si v tujini režem kruh.

Ne veni, cvet, ne rožmarin;
globok mi je domač spomin.
Le skrito v srcu si gojim:
obiskat dom. To si želim.

Na Cankarjevem klancu

Avtobus se je ustavil na Vrhniki. Izstopil sem. Oziral sem se naokrog in vse je bilo drugače kot v mojem spominu, starem dvaindvajset let.

»Da, kjer stojim, je bila takrat gostilna Mantova. Danes je tu parkirni prostor novega hotela z istim imenom,« sem opazil. Pogled mi je obstal na spomeniku Ivana Cankarja, ki je stal na drugi strani ceste. Le on je ostal isti kot v mojih spominih.

»Takšen si, kot si bil svoj čas – saj čas te ne more spremeniti – spremenijo se ljudje, ki se ne ozirajo več nate!« sem v mislih dejal sam pri sebi.

Podal sem se proti Klancu. S počasnimi koraki sem stopal navkreber. Četudi se Klanec ni kaj dosti spremenil, se mi je zdel le bolj strm. Nikogar ni bilo v bližini, le pred Cankarjevo hišo je sedela stara ženica.

»Dober dan,« sem pozdravil.

»Dober dan – danes je zaprto,« mi odgovori ženica. Povedal sem ji, da prihajam iz daljne Avstralije.

»Grem pogledat, če je oskrbnica, ki ima ključ, doma,« je prijazno dejala ženica in se podala proti vrhu Klanca. Gledal sem za njo, kako lahkotno in z gotovostjo stopa po kamnitem Klancu.

Pred oči mi je prišla podoba Cankarjeve matere, ki jo je njen sin Ivan znal tako sočutno vtisniti v vrstice svojih številnih del.

»Da, po tem Klancu je hodila nekoč Cankarjeva mati. Poznala je vsako stopinjo in vsak kamen, prav tako kot ta ženica – verjetno še bolj. Ali je bilo dano Cankarjevi materi veseliti se slave svojega sina?« sem razmišljal, ko sem stal pri hiši in gledal po Klancu.

Ženica se je vračala. Naredil sem nekaj korakov proti njej, kot iz radovednosti, kaj bo povedala.

»Ni je doma, vsak petek je zaprto in ravno danes je odšla v Ljubljano,« je počasi dejala ženica, kot da je tudi njej žal, da si ne morem ogledati Cankarjevega muzeja.

»V resnici sem bil že noter,« sem začel ženici razlagati. »Pred dvaindvajsetimi leti sem se tu na Vrhniki učil za mizarja. Velikokrat sem hodil po tem Klanecu, k mizarju tam zgoraj, ali kadar sem šel k Sveti Trojici k maši. Zdaj, po tolikih letih, sem si zaželel pogledati Cankarjev Klanec, od koder imam nekaj spominov iz vajeniške dobe – predvsem pa na Klanec, katerega je znal pisatelj tako živo prenesti v vrstice svojega bogatega dela,« sem ženici zaupal nekaj svojih misli.

»Hvala lepa za vaš trud, ko ste želeli ustreči moji želji in morda še kdaj na svidenje!« sem se poslovil od ženice ter s počasnimi koraki puščal za sabo Klanec.

Autobus je pripeljal na postajo iz Kopra proti Ljubljani. Še enkrat sem se ozrl skozi šipo v smer, kjer še vedno sedi, zamišljeno in s knjigo v roki, veliki slovenski mož, ki je bil doma na Klanecu.

ZA SVOJ NAROD

*K*ar storil, prijatelj,
za narod boš svoj,
to delo ne bo
umrlo s teboj.

Vedi, prijatelj,
ki delaš trdo:
rod te naslednji
pozabil ne bo!

Glinasto srce

Pot se je odcepila s ceste navkreber proti domačiji. Pospešil sem korak, kot da me nekdo kliče iz tišine in samote, ki že vrsto let kraljuje v mojem dragem domu.

Vstopil sem. V grlu me je stisnilo, obstal sem nem. Nekje v duši sem začutil, da me ta tišina vseeno toplo pozdravlja, toda samota mi je šla po žilah kot mrzla studenčnica.

Vse je bilo še tako, kot da sem šele včeraj odšel v daljno deželo. Vsake stvari sem se rahlo dotaknil, kot majhen otrok, a ne iz radovednosti. Spoštljivo sem pozdravil svoj dom, kjer so v kamne vklesani njuni žulji. Ljubezen matere in očeta me je toplo objela. Na skrinjo s posodo tudi nisem pozabil. Odprl sem jo. Pogled mi je obstal na majhni, precej ožgani, črni posodi.

»To je moje glinasto srce,« sem pomislil.

Spomnil sem se materinega pripovedovanja, da mi je bilo to podarjeno ob rojstvu. Ob večjih praznikih se je v tem srčku pekla manjša potica. Teh nekaj grižljajev potičke sem imel najrajši, saj so bili namenjeni predvsem meni. Moja potička je bila vsako leto z drugimi jedili pri velikonočnem žegnu.

»Velikonočni žegen – blagoslovljene jedi! Tega mi tujina ne more dati, ker tega ne pozna,« sem dejal, kot da bi me glinasto srce razumelo.

Zdrnil sem se iz spominov. Sklonil sem se nad skrinjo in vzel iz nje to majhno posodico. Rahlo sem jo držal med dlanmi, kot da je v njej potička.

Dnevi obiska so se iztekali. Samota me je ponovno prevzela in zavedel sem se, da se moram vrniti. Še enkrat sem v slovo z roko pobožal golo, že od črvov načeto kuhinjsko mizo. Pogled mi je obstal na steni, kjer je visela slika očeta in matere. Nepremično sem zrl v podobo. Zaživela sta pred mano, čeprav oba že dolgo počivata v miru.

Ustnice so mi rahlo vztrepetale:

»O, moj ljubi dom, kako dolgo že ni bilo v tebi vonja po veliki noči! Kje je že dan, ko je iz glinastega srca dišala potička?!«

SKRITA BOLEČINA

Skrbi v smehlaj
si mati skrije;
z obraza žarek
poln ljubezni sije.
Dobrota njena,
le za nas ji klije –
nevidno bolečino
ji zakrije.

Materino slovo

Jesensko sonce je na svoji poti v zaton poslalo žarek v sobo skromne hiše. Obsijalo je sliko sv. Družine in Marijino podobo z domače božje poti. Pod slikama je stala postelja, na kateri so ležali hudo bolna mati.

Na materinem obrazu so bile zarisane globoke brazde, ki jih je dan za dnem poglabljalo težko življenje. Tudi v laseh je bilo moč brati mnogo več preživete grenkobe kot jesenskih let. V utrujenih očeh pa se je še bleščala iskra njihove skrbne, materine ljubezni.

Zgodaj so ostali vdova. Zato smo otroci tem bolj potrebovali njihovo ljubezen. Bili so nadvse dobra, čuteča in skrbna, a hkrati stroga mati.

Pot jih je pripeljala v tujino, da bi imeli toplejšo jesen življenja. Zahrbtna bolezen pa se je po nekaj letih naselila v njihovo telo. Vedel sem, da bolezen krade njihove zadnje, dragocene dneve življenja, a jim tega nisem pokazal. Potrpežljivo in z ljubeznijo sem sprejel tudi ta kelih pelina.

Materine že na pol priprte oči so se zagledale v Marijino podobo, na kateri se je ustavil sončni žarek.

»O Marija, kako rada bi še enkrat poromala v tvojo in mojo domačo cerkev na Svete Gore nad Sotlo,« je bil komaj slišen materin glas.

Sončni žarek se je pomaknil in počasi izginil iz sobe. Pred hišo je obstal rešilni avto. V sobo sta stopila dva moža, položila mamo na nosila in jih odnesla iz hiše. Mati so se s težavo ozrli; s pogledom so še objeli vrt in hišo ter komaj slišno vzdihnili:

»Ne bo me več nazaj.«

Mama se res niso vrnil.

*

Človekova največja preizkušnja – je biti bolnik.

TRENUTEK: MAMI

Mami na grob
šopek ponese,
zraven še svečko
majhno prižgem;
in za trenutek
se tiho zamislim,
daleč, oj daleč
v preteklost hitim.

Sveča na grobu

Nekaj kilometrov od podeželskega mesta Gippsland je na samotnem hriščku kraj zadnjega počitka. Med mnogimi domačini je dobila tam zadnji tihi dom tudi vrsta priseljencev, med njimi tudi nekaj slovenskih rojakov.

Avstralska narava se je že prijazno nagibala v drugo polovico cve-toče pomladi. Nebo je bilo modro, brez oblakov, sonce pa je kar dobro grelo, ko sem se napotil na pokopališče, na katerem počiva moja mati. Skupaj sva prišla v to daljno deželo in skupaj sva prenašala domotožje ter obujala spomine na osamljeni dom.

Le tu in tam je bil kdo ob grobu, verjetno naključen sprehajalec. V srcu sem nosil dan mrtvih tako, kot sem ga doživljal še doma. Ljudje so vrveli ob grobovih in vsak obraz je kazal zareze izgube. To je kraj tišine, kjer se človek notranje poveže s pokojnim in mu posveti trenutek spoštovanja. Razlika me je ganila in v prsih sem začutil, da me nekaj teži.

Šopek sem dal v vazo in prižgal svečo. Zagledal sem se v materino sliko ob napisu, počasi dvignil roko, se pokrižal in začel tiho moliti. Med molitvijo so se mi misli izgubile in orosile so se mi oči.

Nenadoma me je iz spominov zdramil neznani ženski glas.

»Vaša mati počiva tu?« je zanimalo neznano ženo.

»Ja, moja mati,« sem tiho odgovoril.

»Zakaj pa gori na grobu sveča, kaj to pomeni?« je s prstom pokazala na svečo, kot da je ne bi nikoli prej videla.

Nisem vedel, kaj naj bi odgovoril. Vprašanje me je iznenadilo; vseeno pa sem ji na kratko odgovoril.

»To je luč in v luči je ljubezen.«

Ni razumela pomena teh besed, zato je stopila korak vstran in dejala:

»Tu pa počiva moj sin.«

Prinesla je nekaj skromnih rožic in jih dala v vazo, ki je bila videti že dolgo prazna, nato pa se je izgubila med grobovi.

Dokončal sem svojo molitev. Tudi sam sem se želel sprehoditi po pokopališču. Ogledoval sem si grobove in vse bolj se mi je odtujevala ta dežela.

Pri vratih sem obstal in se ozrl po pokopališču. Svojim očem nisem mogel verjeti: en sam grob se je nekoliko razlikoval od drugih – na njem je brlela svečka.

NAJDRAŽJE SRCE

Le eno srce
nazaj bi želel,
v zahvalo bi ure
in noči prebedel.

Dal bi besedo
srčno toplo
in vse, kar некоč
je skrito bilo.

Čuval bi vse,
bolj kot zlato,
srečen postal bi
kot nikdar tako.

Srce najdražje
na svetu je to;
ljubljeni mama
- nazaj je ne bo.

Zgodovinska pot do doma

Gladka cesta me je vodila med valovito pokrajino in kmečkimi domačijami skozi vasi: Dekmarca, Srebrnik Hrastje, Ples proti Bistrici ob Sotli. Ob cesti proti Bistrici stoji kužno znamenje iz leta 1740.

Od daleč se mi je odpiral pogled na gorovje Orlice, v ozadju Bistrice. Na enem od hribov Orlice, v Zagaju, so Svete Gore, Marijina božjepotna cerkev. Prvič je bila omenjena leta 1265. V sami bližini cerkve je več kapelic; ena od njih je kapelica svetega Jurija, sega celo v 9. stoletje. Nekoliko nižje od cerkve je kapela Božja noga, kjer se romarji pogosto ustavljajo. V njej je razpelo in izpod Jezusove noge izvira studenec. Romarji pripisujejo vodi čudodelno moč.

Pot me je pripeljala v središče trga Bistrice. Prvotno se je imenovala Leskovec, pozneje Šempeter, oziroma Sveti Peter pod Svetimi Gorami in po drugi svetovni vojni Bistrica ob Sotli. Ime Šempeter pa

Kravaričeva domačija s kapelo

je še vedno v rabi med ljudmi Obsotelja. Farna cerkev svetega Petra se razlikuje nekaj let v starosti s Svetimi Gorami. Bistrica ima kar lepo število hiš, zgradb, ki imajo pestro zgodovino. Sem spada tudi zgradba stare šole, v katero smo hodili otroci iz vseh raztresenih vasi okrog Bistrice. Zgrajena je bila leta 1895, kar pomeni, da je precej mlajša kot druge stavbe v Bistrici. Šola še stoji, vendar pa ne služi svojemu namenu od leta 1979, ko so ob njej zgradili moderno, novo šolsko poslopje.

Zavil sem na nekoliko ožjo, a še vedno lepo asfaltirano cesto. Ta me je vodila v mojo domačo vas Kunšperk. Nasproti Bačekove domačije sem za trenutek obstal. Le nekaj metrov od ceste je še vidno znamenje - kip Matere božje, sklesan iz kamna. Ker so bili nekoč tu kamnoseki, so kip verjetno postavili sami domačini.

Nadaljeval sem pot, ki se je vila med hišami. Nekaterih zob časa ni okružil. Najstarejša od vseh v vasi pa je prav gotovo Kravaričeva domačija, zanjo skrbi Zavod za spomeniško varstvo. Hiša je zgrajena iz brun, ometana z blatom in prepleskana. Krita je s slamo. Kolikim rodovom je dala topel dom, ni točnega zapisa. Toliko se ve, da je od gospodarja, strica Joža, ki so že sami nosili sedmi križ, niti stari oče ni vedel, kdaj je bila hiša postavljena.

V tej hiši je zagledala luč sveta tudi moja tašča, kateri je pozneje, kot skrbni materi in kmetici, življenje teklo v vasi Ples. Stričev sin Jože si je pozneje postavil novo hišo in tako je stara domačija ostala prepuščena času. Obnavljanje in popravljanje stare hiše mora potekati po navodilih Zavoda za spomeniško varstvo. Podreti se ne sme, a za popravilo je Zavod dokaj skromen s pomočjo.

Nekaj metrov od hiše je kapela, ki nosi ime Kravaričeva kapela. Kapelo so dali postaviti starši strica Joža v zahvalo za uslišanje prošnje. Kapela je bila postavljena po rojstvu strica Joža. Marijin kip je bil pripeljan iz Avstrije. Med drugo svetovno vojno so bili prebivalci slovenske Štajerske, predvsem Obsotelja, preseljeni v nemška taborišča. Tudi Kravaričeva družina je bila na tem seznamu. V tem času so Nemci v njihovo hišo kot tudi v nekatere druge naselili Kočevarje.

Po vojni pa je bila kapela z Marijo v spotiko občinskim gospodom. Zahtevali so, da se kapela podre, ali vsaj odstrani Marijin kip. Trikrat so prišli do strica z ukazom, da mora kapelo podreti. Vsakokrat so stric odločno in brez strahu odgovorili:

»Jaz je nisem z gradil in je ne bom podiral!«

Ker gospodje niso imeli uspeha, so pustili strica in kapelo pri miru. Pri tej kapeli je bilo dolga leta žeganje velikonočnih jedil.

Podal sem se proti zadnjemu kupčku vaških hiš, ki ga loči presledek; s spodnje strani ga ovijajo njive, gorovje pa je preraslo z bukovim gozdom. Na sredi poti sem obstal. Na levi, kjer cesto prečka poljski kolovoz, stoji razpelo. Med vaščani je ohranjeno ime: križ v Starem grabnu, vendar pa zanj skrbi družina Rajtarič - pozneje Vahtarič. Ustna izročila pričajo, da križ sega celo v 17. stoletje. Slovenski kmečki človek je križ najraje postavil na križpotja in tudi tam, kjer pot ni bila povsem pregledna ali varna.

Cesta me je pripeljala na Reber. Razgled se mi je odprl po dolini, kjer se vije reka Sotla in ravna črta železnice med mozaikom obdelanih polj in travnikov. Narava je bila kot pravljica.

Duša je bila čudovito lepoto domače vasice. In tam zadaj, na drugi strani Sotle, Hrvaško Zagorje.

Pri izlivu Bistrice v Sotlo se začne vas Ples, ki se razteza ob vznožju hriba vse do vrha. Hrib je sončne lege, zasajen z vinogradi, imenovan Vina Gora. Na vrhu, med vinogradi, je cerkva Svetega Križa, iz leta 1607. Na prvotnem, malem zvonu, je bila letnica 1598. Sveta maša je samo dvakrat v letu; za vnebohod in na zahvalno nedeljo.

Za pol kroga sem se obmil. Pred mano je bilo valovito gorovje. Med gozdnim drevjem je bilo le bežno videti ostanke razvalin kunišperškega gradu. Iz leta v leto se sledi zmanjšujejo za tem nekdanjim mogočnim gradom. Zgodovinski viri o gradu navajajo kot začetek leto 1174. V letu 1573 je bil kmečki upor. Grad je začel propadati v začetku 18. stoletja.

Počasi sem nadaljeval pot, ki me je vodila med hišami nekdanjih sosedov. Marsikaterih domačij ni več. Na istem mestu stojijo moderne, lepe stavbe. V mojem srcu pa je ostala domača vas taka, kot sem jo pred leti zapustil. Ustavil sem se pred svojo drago domačo hišo.

»Da, tu si, kraj moje mladosti. Čas te je spremenil kot tudi mene, srce pa je ostalo isto, kot si ti ostal v meni,« mi je govorilo v duši.

Naredil sem nekaj korakov po domači, dišeči travi. Na mestu, kjer sem stal, je nekoč stala cerkev svetega Jakoba. Cerkev je bila verjetno nekoliko mlajša od gradu, vendar pa jo že leta 1257 omenja

kunšperški dekan. Od zidov cerkve ni ostalo sledi. Ostal pa je leseni kip svetega Jakoba, ki je še danes shranjen v župniji Bistrica.

Naša hiša ima vse štiri vogale zidane s klesanim kamnom, ki so verjetno ostanki cerkve ali gradu. Tudi nekatere druge starejše vaške hiše imajo v zidovih nekaj teh zgodovinskih ostankov, med njimi botrov skedenj pri Lenarčevih. Hiša mojih sosedov – Bošnarjevih je dosegla visoko starost. Druga najstarejša v vasi iz časov brun. Še vedno je vseljiva.

Ponovno slovo od domačega kraja. Vse sem si odnesel s seboj v daljno Avstralijo: stare zapiske, dragocene spomine, ki so oživel v poti domov. Kot najdražje bogastvo jih hranim; kot hranim vse, kar mi oživi vez s Slovenijo; kar me nevidno, a močno povezuje z domačo vasico.

PRI TEBI, SLOVENIJA

Ponovno zrem v tvoj lep obraz,
v te hribčke posejane,
med zlata polja, travnike –
so barve vse izbrane.

Skoz mesta tvoja hodim zdaj –
v duhu je čuteče.
Pozdravljena, deželica,
želim ti mnogo sreče!

Ko spet bom moral v širni svet,
mi ti ostani zdrava,
da tvoj bo rod se vračal rad
v deželico – Triglava.

VIDIM TE, MOJ DOM

Vidim te:
v ogledalu mojih sanj,
v povrnjenih spominih,

vidim te –
ko te srce želi,
ko mi tujina
zarosi oko,

vidim te –
tako kot gledal sem te
zadnjikrat v slovo.

DOMAČE GORE

Tam bele steze
so vodile v gore,
tam mati mi pela,
ko v zibki me je imela,
tam vzal s seboj
sem pesmi si s planine,
da v svetu širokem
obujam spomine.

Hvala mama

Spokojna tišina je naju obdajala, ko sva z mamo namakala žlici v prežganko. Tu in tam je bilo slišati le rahel zvok ob skledi. Včasih sva imela kavo – divko, če sva dobila mleko. Pravzaprav pa so mama mleko znali uporabiti za boljšo jed. Iz kislega mleka so naredili sir in s tem sirom kolač. To je bilo za posebne praznike.

Rana, ki jo je grenka usoda zadala preteklo zimo, je pregloboka, da bi se zacelila. Kruta smrt nam je iztrgala skrbnega očeta in vsej okolici dobrega kovača. Niti deset let nisem imel, vendar sem v mladi duši trdo občutil ta udarec. Kmalu po očetovi smrti sta brat in sestra odšla s trebuhom za kruhom. Marica je šla v Brežice, Pepi pa v Avstrijo k stricu. Ostala sva sama z mamo in si delila, kar je prinašal čas.

Mama so odložili žlico; njihov pogled pa je obstal na oknu v naskončnost. Opazil sem, da so se jim zarosile oči, zato sem pretrgal tišino:

»Mama, kaj vas žalosti?«

Pogledali so me z rosnimi, ljubečimi očmi, kot so znali le mati; prijeli so me za mojo roko, potem pa so tiho začeli govoriti:

»To veš, da smo bili izgnani med vojno v nemško taborišče, čeprav se ti tega ne moreš zavedati. Nekako sredi vojnega časa so nas preselili v vas Kirchen na manjše posestvo, ker je vas ostala brez kovača. Tam je živela sama, oslabela vdova. Njen mož je padel v vojski in tako smo hkrati skrbeli zanjo. Posestvo smo oskrbovali kot svoje, saj je vdova večkrat govorila, da bo to naše, ko bo ona umrla. Bilo nam je lepo. Strah pa nas je bilo zavezniških letal in pozneje ameriških vojakov, ki so mislili, da smo vsi Nemci. Z vaščani smo se dobro razumeli, vseeno pa smo mislili na naš dom v Sloveniji. Nekaj mesecev pred koncem vojne si se rodil ti. Vaščanke so prinesle lepa darila; bile so dobrega srca.

Vojna se je končala in dano nam je bilo na izbiro: V Ameriko, domov v Slovenijo, ali da ostanemo kar tam. Z atom sva se odločila: nazaj domov. Ko so mlade, nemške vdove izvedele za našo odločitev, so prišle k nam, da bi tebe posvojile. Govorile so:

»Otrok vam bo umrl, če se vnete z njim. Tam ni hrane, ker je vse porušeno.« Ponujale so mi dobro plačilo, da bi me omehčale in te posvojile. Na kratko in odločno sem vsaki odgovorila:

»Kamor gremo, gremo vsi; tudi naš otrok gre z nami!«

»In hvala Bogu, vrnili smo se v svoj domači kraj z enim članom družine več. Ti si imel komaj šest mesecev. Čeprav je bilo res veliko domačij porušenih, in tudi naš dom, smo bili srečni, da smo imeli tebe.

Oh, Ivan, srečna sem, da te imam. Bogu sem hvaležna za moč in ljubezen, da te nismo pustili v Nemčiji. Nikoli se ne bi poznala; ne bi vedel, da je v tvojih žilah slovenska kri – bil bi Nemeec.«

V grlu me je nekaj stisnilo in solza mi je drsela po licu.

»Mama, hvala vam,« sem dejal in stisnil mamo k sebi.

Danes, ko se spominjam teh dni, ko mamu že dolgo krije avstralska zemlja, mi srce narekuje:

»Mama, hvala vam; hvala za ljubezen in za vašo preljubo besedo, hvala vam, da sem Slovenec – Slovenca ste rodili.«

*

*Iskrena hvala vam,
slovenska draga mama – tisočkrat!
Kot je ljubezen materinska,
lepše ni na svet' iskat*

*

*Najlepše misli bi izbral
za praznik, mama, vam bi dal.
Najlepšo pesem vam napisal,
vaš lik v verze bi narisal.*

MATERINA ROKA

*B*ila je prva
roka materina,
ki mi korak
začetni je vodila;
in če zašel sem kdaj –
me njena roka
je v ljubezni
vzgojno posvarila.

MAMA

Koliko križev mama šteje?
Koliko žuljev v dlani greje?
Kaj skriva se v gubah njenih?
Kaj v laseh sivih, prepletenih?
Kaj njen pogled nam vse razkriva?
Kaj v tihi solzi ona skriva?

Kaj vse o njej bi rad zapisal,
čeprav bo čas mi to izbrisal;
le eno naj velja: sem spoznal,
da MAMO najbolj bom spoštoval.

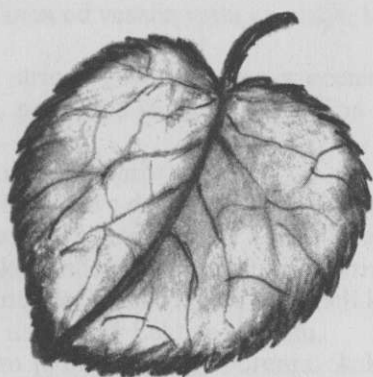
HVALA VAM, MAMA

*K*do ve za vaše vse noči,
ki ste za nas jih prečuli – mama;
kje skriva se nevidna moč,
kot vaša je – preljuba mama.

Kdo bo to poplačal, kdaj?
In vnil vam ljubezen vašo?
Saj mi ne zmoremo kaj več,
kot dati skromno – hvalo našo.

Pust na vasi

Peharček iz sosedove skrinje

Pust na vasi

Dan se je počasi nagibal k večeru in narava v svoji lepi, beli odeji se je pripravljala na nočni mir. Otroci, ki so se sankali, smučali ali drsali, so že zapustili svoj breg in hiteli domov k večerji ter k topli peči.

Breznikova družina je bila zbrana pri večerji, ko je nenadoma nekdo potrkal na vrata.

»O, stric Štefan je prišel! Dober večer, stric Štefan! Kako si kaj, te zebe?« je šestletna Tinca od veselja vpila za pečjo, kakor hitro je stric odprl vrata.

Nekaj časa se je stric pogovarjal resno z očetom in z materjo o vsakodnevnem delu, potem pa je stopil k Tinci in jo z zanimanjem vprašal:

»Ali ti veš, kaj bo jutri teden?«

»O ja, vem, pust bo!« pove dekletce hitro in odločno.

»Bi šla letos v maškare? Tisti Luka na koncu vasi še nima neveste. Za pusta mu jo nekako najdemo,« začne stric razkrivati svoje načrte.

Sosedova teta Tonca in Tincina mama sta imeli kar cel teden dela z natlačeno babo, ki naj bi bila Lukova nevesta.

Večer pred pustom je bilo veliko govorenja: kako naj bi se neslo nevesto. Stric je pregovoril Anko, Mirka in seveda Tinco. Sosedove Maričke pa oče ni pustil, ker je to smatral za greh. Skrbno so si pripravili obleke in maske za nosače in vse drugo, kar je bilo potrebno.

Naslednji dan so se vsi uredili pri Breznikovih. Lepotico so položili na lesena nosila. Tudi stric Štefan in Tincin brat Bogdan sta bila malo našemljena. Sodelovala naj bi z glasbo. Mirko in Anka sta prišla vsak za svoj ročaj spredaj, Tinca pa je morala zadaj kar za dva. Muzikanta sta na svoje inštrumente izvajala kaj čudne glasove, ko se je povorka počasi pomikala skozi vas.

Ustavili so se pred vrati Lukovega doma. Muzika je utihnila, muzikanta pa sta izginila v neznano. Vrata so se na stežaj odprla. Kljub starosti in onemoglosti jih je Lukova mati Kata prijazno sprejela.

»Je stric Luka doma?« sta Mirko in Anka enoglasno vprašala, Tinca pa ni mogla do besede, saj je bila vsa zasopla, ker je nosila kar za dva. Sključena Kata je s prstom pokazala na Luka, ki je v kuhinji

mečkal krompir za prašiče. Debelo je pogledal nenavaden obisk, na stežaj odprl sobna vrata in se zadr!

»Če ste tako hudičevo pridni, pa vrzite to babo na posteljo!«

Tresoče so se pomikali po sobi do postelje, dali nosila na tla in s težavo položili nevesto na Lukovo posteljo. Tiho kakor tatovi so drug za drugim odšli do izhodnih vrat. Kata jih je obdarila z velikimi krofi, zraven pa še za vsakega pet dinarjev. Luke pa ni bilo videti nikjer.

Naslednje leto ni nihče nikomur nosil neveste. Drugi fantje so si poiskali življenjske družice, le Luka je bil zadovoljen še nekaj let s tisto, ki mu jo je prinesel pust. Hranil jo je, dokler se ni tudi njemu nasmehnila sreča.

Leta so minevala in hkrati pozabljala na lepe običaje in tradicije po slovenskih vaseh. Tudi v tej obsoteljski vasici se pustna povorka ni več pojavila, odkar je Luka dobil natlačeno nevesto.

PUSTNI VEČER

Šema bo spet vesela,
ohcet bo nocoj imela.
Pusta starega si vzela,
z njim bi rada zaživela.

Naj verjame kdo ali ne,
zares veselja bo za vse!
Daj, pridi in pridruži se,
saj šema čaka že na te!

Iz šolskih klopi

Bližale so se poletne počitnice. Vendar – pred njimi so bili še končni izpiti. Ura matematike je bila od vseh predmetov najdaljša zaradi strogega učitelja. Svoje učence je kar z užitkom pretepal.

Tudi ostali učitelji so bili strogi z učenci, vendar so bili v primerjavi z učiteljem matematike kar blagi.

Kdo naj bi razumel, da so kljub strogosti nekateri učenci imeli občutek manjvrednosti? Predvsem otroci iz revnih kmečkih družin.

Nekega jutra so učenci ob učiteljevem vstopu v razred takoj opazili, da si bo tovariš Palčič zopet hladil jezo. Pred tablo je začel klicati dekleta in fante, ki so bili na njegovem seznamu. Prav nič ni kričal, kadar ni dobil zadovoljivega odgovora. Počasi se je približal svoji žrtvi, zamahnil z roko in hitro še z drugo.

V drugi vrsti je sedel Franci. Tudi on je bil na seznamu. Doma je bil iz revne družine. Ni bil lačen, vendar mu starši niso mogli nuditi toliko, kot so imeli premožnejši.

V strahu, da ga bo učitelj poklical, je začel drgetati na stolu.

»Zdaj, zdaj bo mene,« si je Franci tiho mislil in telo se mu je še bolj treslo.

»Ti, tam, pridi k tabli!« je s prstom pokazal na Francija, kot da mu je kaj storil. Franci ni vedel, ali prav sliši vprašanje ali ne. Kreda mu je poskakovala med prsti, do glasu pa ni mogel. Tudi besede ni mogel spraviti iz sebe. Pričakoval je trenutek, kot si ga je zamislil malo prej.

Debeli učitelj, ki ni videl svojih čevljev, je naredil nekaj počasnih korakov do Francija, potem pa...

Roka, debela kot medvedja šapa, bi ga podrla na tla, če mu ne bi takoj z drugo roko prisolil še ene klofute. Za trenutek Franci ni vedel, kaj se dogaja. Kar precej dolgo mu je še zvonilo v ušesih, pa tudi lepo rdečo barvo je imel tisti dan, kot tudi nekaj njegovih sošolcev.

Kljub temu je imel tovariš Palčič toliko srca, da so te njegove žrtve lahko še popravile ocene.

Hvala Bogu, da je učitelj na dan ponovnega spraševanja praznoval svoj god in gotovo mu ta dan ni bilo do pretepanja. Drugo pa: saj bi ga morda bilo sram tega početja, ko je na tabli opazil napis: »Tovarišu Palčiču vse najboljše za imendan!«

Počitnic se je veselil tudi Franci, četudi ga je čakalo doma delo in le malo razvedrila.

Po dolgih in lepih počitnicah so se otroci vmili v šolske klopi. Ob novici, da je tovariš Palčič odšel iz šole, so učenci dobili občutek, da so se podaljšale počitnice. Strah, ki ga je učitelj-birič zabil učencem v kosti, je ostal marsikomu za vedno v spominu.

Tudi Franci se ga je dobro spominjal; vendar ne več s strahom in jezo. Ni ga bilo sram priznati dobljenih klofut, zato je večkrat tudi pristavil:

»Tista učiteljeva šapa me je v zimskih dneh dostikrat ogrela, ko sem trepetal od mraza.«

*

*Kako nezanimiv
bi bil svet,
če bi delali vsi isto
in vsi imeli glavo bistro.*

*

Najlepši je tisti jezik, katerega te je učila mati.

*

Tudi z grdo pisavo so zapisane lepe besede.

Nezaceljena rana

Bilo je sredi poletja. Vročina je pritiskala na zemljo, v avtu pa so se na poti k teti kuhali Janko, Danica in mala Monika.

»Tu smo!« je rekel Janko, ki je še nosil v spominu tetin dom iz otroških let. Obstali so zunaj ob ograji, kajti videti je bilo, da ni nikogar doma. Janko je poskušal odpreti lesena vrata in pri tem zagledal teto Milko. Za hip je obstala, potem pa pohitela odpirat.

»Dober dan, teta Milka!« je Janko pozdravil prvi.

»O, ti si Janko, komaj sem te prepoznala,« je teta izgovorila in solze veselja so zalile njene oči. Tudi Janko je začutil, da mu nekaj drsi po licu. Za Danico in teto je bilo to prvo snidenje zares pristrčno. Ko pa je stisnila k sebi Moniko, sta Janko in Danica opazila, da so tetine misli nekje daleč. Tedaj so se ji oči še bolj zasolzile. Janko je vedel, kaj se skriva v teh solzah.

Domov je prišel tudi stric, ki je ob pokojnini zaslužil še kak dinar. Kljub svoji majhni postavi je bil žilav in sposoben za težka fizična dela. Bil je močnega značaja, viharji ga niso omajali.

Sonce je počasi izginjalo v zaton in treba se je bilo posloviti. Janko je opazil tetin pogled, ki je nepremičen obstal na Moniki. Vedel je, da jo spomin vrača k nečemu, kar ne bo nikoli pozabljeno.

Še kot mlado dekle je teta imela nezakonskega otroka – hčerkico Ireno. Otrok je kmalu po rojstvu dobil nov dom in drugo varstvo – pri stari mami. Teta je odšla od doma v mesto in pozneje se je poročila daleč stran, na deželo, z drugim fantom.

Leta so tekla naprej; otrok se je razvijal – dekle je postalo dobra žena in skrbna mati. Za toplino in ljubezen svoje matere Irena ni nikoli vedela, še manj pa občutila. Mati je ni nikoli obiskala, četudi je vedela, kje je.

Čas pa tetine rane ni zacelil, postala je le večja. Zdaj, ko je gledala Moniko, se je rana ponovno odprla. Teta je postala nemima in videti je bilo, da ima nekaj skritega na duši. Tega ni hotela razkrivati, saj ni bil za to primeren trenutek, pa tudi pred stricem ni želela odpirati svoje preteklosti.

Novica je strica ganila že pred leti. Nikoli se ni vmešaval in tudi ni spraševal o tem otroku. Morda je vse to odriaval, ker je teta svojo skrivnost tajila pred njim polnih petnajst let. Irena je dopolnila pet-

najst let, ko je teta na pritisk Jankove mame razkrila pred stricem svojo preteklost.

Tisti dan je ostal prisotnim v trajnem in bolečem spominu, tudi takrat malemu Jankotu. To je bilo Irenino prvo srečanje z mamo, odkar jo je zapustila.

Zopet so se objeli; bilo je mnogo več solza kot pri prihodu. Janko in Danica sta čutila boleče tetine solze, nista pa mogla razumeti, kako je teta mogla zatajiti svojega lastnega otroka.

Avto je počasi izginjal za ovinkom, teta pa je še vedno stala pri ograji in rahlo mahala z bolečo mislijo na hčerko, na svojega otroka, ki ga je rodila.

*

Minevala so leta. Stric je zbolel – bolezen mu je izpila poslednjo življenjsko moč. Teta je ostala sama. Otroci so odšli od doma že v rani mladosti. Irena pa je želela, da bi jo mama nekega dne le obiskala, ali ji vsaj pisala. Njeno upanje se je zdaj, ko je mama ostala sama, še okrepilo. Velikokrat je želela sama obiskati mamo, vendar ni želela, da bi se ji odprla nova rana. Tetini otroci o Ireni niso vedeli, zato bi bilo tvegano hoditi blizu maminega doma.

Kljub temu, da je teta Milka na svojih ramenih nosila že sedmi križ, je še vedno rada odpisala Jankotu, vsaj za večje praznike. V svojih lepo pisanih vrsticah nikoli ni omenila Irene.

Bil je deževen jesenski dan. Irena je z nenavadnim občutkom hodila po svojem stanovanju gor, kot da bi nekoga pričakovala. Nenadoma je pri vratih zazvonilo.

»O, Metka, kar naprej,« je Irena pozdravila svojo prijateljico, ki je bila Jankova sestra.

»Dober dan, Irena, kako si kaj?« njen glas ni zvenel veselo.

»Kaj pa je, nekam otožna izgledaš?« je Irena zaskrbljeno vprašala.

»Prihajam s slabo novico; zvedela sem, da je umrla tvoja mama.«

Irena je padla Metki v objem in zajokala kot otrok. Njeno upanje, ki je tlelo dolga leta v njenem bolečem srcu, je zdaj ugasnilo za vedno. V Ireninih solzah je bilo odpuščanje in tudi ljubezen do mame.

Ni bilo več strica in tudi tete ne.

Nekje pa je živel nekdo, ki je vedel za Ireno. Gotovo je teta zau-pala svojo življenjsko bol nekomu, ki ji je bil blizu, ko se ji je bližala zadnja ura. Preden je Irena zvedela to novico, se je zbrisala sled o tej

osebi – sled o neznani polsestri je postala morda preboleča?

Ugasnilo je upanje petdesetih let. V Ireninem srcu je ugasnila še zadnja iskrica.

SONET O ROKI

*B*ila nekoč si majhna rok'ca;
je kretnja tvoja govorila.
Za kruhek, mleko si prosila
in zraven si molila bog'ca.

Postala si velika roka;
držala za pero – kladivo,
obdelovala tudi njivo –
bilo sledi, ni več otroka.

Čutila ogenj si usode.
Če kdaj nedolžna ali kriva –
ti čas spomina vzel ne bode;

ovela – a potrpežljiva –
dokler mrtvaški duh ne zbode,
kjer dom ti bode večna njiva.

Dom od doma

Med rojaki daljne Avstralije

Dom od doma

Tisto leto je prišla jesen neopazno v avstralsko deželo. Dnevi so bili še vedno lepi in topli. Listje na drevju pa je počasi dobivalo jesensko barvo.

To je bilo takrat, ko je iz Slovenije prišla na obisk Tonetova mama. Videti je bilo, kot bi tudi narava želela pustiti lep vtis v času njenega bivanja v Melbournu.

Malokateri dan je minil, ne da bi mami razkazovali mesto. Vedno so potovali skupaj, saj jih je bilo ravno za poln avto. Darko in Magda sta sedela zadaj ob stari mami in jo spraševala, če je še vse tako lepo v Sloveniji kot pred leti, ko so bili na obisku. Tone in žena Darja sta morala le poslušati, vsekakor pa sta bila vesela hčerkinega in sinovega zanimanja.

Ob prireditvah so obiskali naša društva. Mama se ni mogla načuditi vsemu, kar je doživela, predvsem domačnosti, saj se je povsod slišala slovenska beseda in slovenska pesem.

Prišla je nedelja, ki jo je Tone željno pričakoval. Že zgodaj zjutraj so mamo vsi štirje presenetili s šopki in darili – bil je materinski dan. Kmalu zatem so bili že pri maši v slovenski cerkvi. Mama ni mogla verjeti, da je tako daleč v tujini, saj jo je povsod spremljala prijaznost Slovencev. Z občudovanjem je spremljala program, ki so ga otroci priredili v materinem jeziku.

Ko so sedeli pri slovesni večerji, se je na valovih melbournškega radia začela slovenska radijska ura. Med voščili je bila tudi čestitka Tonetovi mami, kar jo je ganilo do solz.

Dnevi maminega obiska so hitro minili. Ob slovesu je pobrskala po spominih na lepa doživetja in dejala:

»Tudi v Avstraliji vam je lepo, saj imate dom od doma – košček svoje drage domovine Slovenije.«

OČKA, POVEJ

Povej mi, očka moj:
kje je rojstna ti dežela?
Kje vasica – hiša bela?
Kje ti mamica
je pesmi pela?
Kje mladost je tvoja lepa
v sreči nežni ti cvetela?

Povej mi, očka moj:
kam zašle so misli tvoje?
Daleč v spomine stare?
In kam ti zdaj pogled strmi?
Zakaj so rosne ti oči?

Povej mi, očka moj:
ali smem sestì k tebi?
Z rutko solzo ti otreti?
Pesmico ti bom zapela,
da oba bova vesela.

Janezovo domotožje

Janez ni imel po kosilu nobenega posebnega opravila, zato si je privoščil malo oddiha. Navsezadnje pa: kaj neki bi počenjal zunaj v tistem deževnem zimskem vremenu, ko je vendar v topli sobi tako prijetno? Ob takih, četudi bolj redkih, trenutkih je rad prelistaval albume s fotografijami in obujal spomine, ki so bili vtisnjeni na lesketajoči papir.

»Poglej, poglej, moj prihod v Avstralijo! Se vidi, da me je dolga pot dobro izdelala, saj sem komaj stal!« je Janez govoril sam pri sebi, ko je vneto zrl v sliko. Potem mu je pogled obstal na rosnem steklu sobnega okna in premagali so ga spomini.

»Kako težka si bila, tujina, prvih nekaj let, in kako boleče je bilo domotožje!« so mu misli uhajale daleč v preteklost. Spomnil se je dneva, ki ga ne bo nikoli pozabil.

Nekako štiri leta je Janez že užival kruh tujine, ko je z domačo pesmijo prišel na turnejo po Avstraliji ansambel Lojzeta Slaka. Janez je bil takrat še samski fant.

Bil je lep dan, kot se za vesele dogodke tudi spodobi. Že pred vhomom v dvorano ga je presenetila množica ljudi. V prsih je začutil neko prijetno toplino, ko je gledal te neznane, a vendar tako domače obraze. Besede, ki so prihajale do ušes zdaj z ene, zdaj z druge strani, so mu dajale občutek, da ni v tujini.

Dvorana se je napolnila. Sedel je na balkonu, od koder je bil lep pogled na oder. Janez je v roki držal fotoaparata, da bi naredil nekaj posnetkov za spomin.

Zavese na odru so se odprle. Od strani je prišlo na oder osem mož v slovenskih narodnih nošah. Harmonika se je raztegnila in po dvorani je zadonela pozdravna pesem: »Naj vrisk pove, od kod smo doma...«

Vzdušje domačnosti je Janeza tako prevzelo, da se je začel tresti, kot bi ga zgrabila mrzlica. Fotoaparata je tiščal med kolena, da mu ni padel na tla, o slikanju pa ni bilo niti misliti. Ob napovedovalkinem

govoru so se Janezu orosile oči. Ko je zaslišal pesem »Deželica sonca in grozdja,« je jokal kot otrok.

Droben ptiček, ki je pri oknu iskal suhega zavetja, je zdramil Janeza iz spominov. Obrnil je nekaj listov albuma. Pred sabo je imel sliko male Slovenke v narodni noši: to je bila njegova hčerka Simona.

»Očka, gledaš slike? Kako majhna sem bila takrat...« se je Simona pridružila očetu.

»Ja, rad si ogledujem spomine iz preteklih let,« je Janez nekako počasi odgovoril in zazdelo se mu je, da so hčerkinine nežne slovenske besede rahlo pobožale bolečo iskrico domotožja v njegovem srcu.

POZDRAV SLOVENIJI

Vzemi sonce
v žarke zlate,
kar naročam
ti sedaj,
in poromaj
tja čez morje,
kjer slovo
sem dal nekdam.

Prav pristrčne
in domače
mi pozdrave
tam oddaj,
vsem rojakom
pod Triglavom
topli žarek
jim podaj.

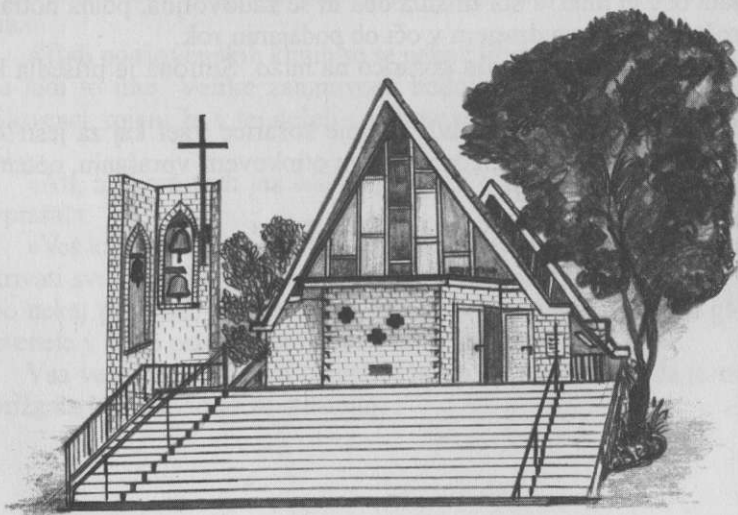
Velika noč v tujini

Janez se je vračal domov od velikonočne maše. Njegov obraz je bil zamišljen, saj je v cerkvi nenadoma ugotovil, da celo tak praznik v tujini ni isti, kot ga je doživljal v svoji dragi domači vasi. Narava v tej deželi tudi ni povezana s praznikom, kar ga je nekoliko motilo.

Vstopil je v svojo skromno hišico in obšla ga je čudna samota. Zagledal se je v poln krožnik na mizi, na katerega je naložil nekaj pirhov, klobaso, hren in kruh.

Misli so se mu prepletale s spomini na dom, na mladost in na toplo družinsko ognjišče. V srcu je začutil, da ga je objelo rahlo domotožje.

Leta so hitela. Na domače praznike Janez ni pozabil, saj je skrbno gojil v srcu vse, kar je prejel od svojih staršev. Tujina mu ni izbrisala spominov, ne ljubezni do svoje domovine Slovenije. Domotožje pa je skrival le zase.

Slovenska cerkev sv. Cirila in Metoda v Melbournu

Sonce je spet poslalo topel žarek na Janezov domek; ni bil več sam, ob sebi je imel družinico. Z ženo Marto sta se vedno pogovarjala po domače. Spominov na mladost je bilo vedno dovolj, da sta jih obujala in med sabo delila. Tudi malo Simono sta vzgajala v slovenskem duhu.

Velika noč je bila spet pred vrati. Janez je že dolgo skrival v sebi željo in ob priložnosti jo je Marti razkril.

»Veš kaj, Marta, že dolgo razmišljam, da bi šli letos za veliko noč v slovensko cerkev v Melbourne.«

»Tudi jaz sem že pomislila na to, pa te nisem vprašala, ker je precej daleč,« je Marta veselo povedala svoje.

Na težko pričakovano veliko soboto popoldne so se odpeljali proti Melbournu. Že ob prihodu k cerkvi so začutili slovensko vzdušje. Simona je v spremstvu mame odnesla svojo košarico k oltarju, kjer je na blagoslov jedil že čakalo veliko različnih košaric.

Med mašo Janez in Marta kar nista mogla verjeti, da se vse to dogaja tako daleč od rodnega doma. Slovenska beseda in pesem, ki je tako lepo zvenela, jim je zarosila oči. Vse je bilo, kot bi bilo v domači vasi.

»Ali ni to košček našega slovenskega doma, v katerem sta naju vzgajala oče in mati?« sta mislila oba in se zadovoljna, polna notranje sreče, zazrla drug drugem v oči ob podajanju rok.

Doma je Marta postavila košarico na mizo. Simona je prisedla k mizi in radovedno vprašala:

»Mami, kaj si je Bogec tudi iz moje košarice vzel kaj za jesti?« Janez in Marta sta se spogledala ob tem otrokovem vprašanju, potem pa oba hkrati odgovorila:

»Ja, tudi iz tvoje košarice si je Bogec vzel.«

»Slovenski tabor« v mladem srcu

Rahlo je deževalo. Kristalne kapljice so drsele po šipi kuhinjskega okna. Kazalca na stenski uri sta kazala četrto do sedme zvečer.

Roman je prižgal radio in zaslišale so se Dovžanove citre, kot znamenje začetka slovenske radijske ure na 3EA v Melbournu. Tudi žena Jožica in hčerka Sandika sta prisedli. Vsi trije so vneto poslušali, približali so se sprejemniku, ko so se zaslišale besede o prvem Slovenskem taboru v Avstraliji.

Sandika je s svojim vprašanjem potrpežljivo čakala, dokler se niso citre oglasile za zaključek oddaje, nato pa segla z besedo na dan.

»Ati, kaj pa je to, Slovenski tabor?«

Roman se je na stolu malo popravil, obenem pa poiskal primerne misli, katere bi Sandika lažje razumela.

»Slovenski tabor«, je začel Roman, »to bo srečanje, kakršnega Slovenci tukaj še nismo imeli. Iz vseh krajev Avstralije se bomo Slovenci zbrali in z nastopi pokazali, kako bogata in lepa je naša dediščina.«

»Tudi po slovenskih krajih so se nekoč ljudje tako zbirali in od tam je tudi to ime. Velike zanimivosti bodo; nastopili bodo tudi mladi Slovenci, rojeni že v tej deželi,« je Roman kar na dolgo razložil hčerki.

»Ati, ali bom tudi jaz lahko nastopila?« je Sandika z zanimanjem vprašala.

»Veš kaj, Sandika?« je Roman začel z nekim posebnim čutom razkrivati svoj vtis do materine besede. »Nastopali bomo vsi trije; vsak bo nekaj povedal, vendar tvoje besede bodo mnogo lepše in globlje zvene v srcih poslušalcev, kakor moje in mamine.«

Vsa vesela je Sandika objela očeta in se ni zavedla, da je mama prižgala luč, ker se je že stemnilo.

*

*Ni naroda brez zgodovine,
kot ni rastline brez korenine.*

DOM

Kaj skriva se v besedi dom?
Kaj v njej tako čuteče?
Kaj vse nam zna povedati,
četudi kdaj molčeče?

Kdor hodil je po svetu kdaj,
je v srcu grel besedo;
spomine na mladosti kraj
in na družinsko sredo.

Ko ni bilo poti naprej,
rojak se je ustavil,
sezidal si je novi dom;
z majolko ga nazdravil:

»Bog varuj ta moj drugi dom!
Naj sreča bo domača!
Naj bo lepo, kot je doma,
kamor spomin se vrača.«

Pavletova samota

Pavel je sedel k mizi. Pred sabo je imel kosilo, ki si ga je pripravil. Grižljaj za grižljajem je počasi nosil v usta. Mudilo se mu ni nikamor, saj je že nekaj let užival zasluženi pokoj. Dotik žlice ob krožnik je tu in tam presekal tišino v kuhinji in vse bolj mu je postajalo dolgčas ob tem samotnem zvoku.

»Ne morem več,« je dejal sam pri sebi in odložil žlico. V prsih je začutil tesnobo. Obdala ga je nenavadna samota, v mislih pa je bil z ženo Berto, ki že tri leta počiva v tej tuji zemlji.

Vest mu ni dala miru. Zamujeni trenutek se nikoli več ne vrne. V srcu je skrival tiho željo, da bi z ženo obiskala staro domovino, vendar zadnjih nekaj let Bertino zdravje tega ni dopuščalo.

V novi domovini ni hrepenel po razkošju; le topel domek si je želel. Z ženo sta vzgojila tri otroke v slovenskem duhu. Vsi so odšli po svojih poteh.

Pavel se je zagledal v Bertino sliko, ki je stala na omarici, in komaj slišno dejal:

»O Berta, zakaj si me zapustila? Kdo mi bo ponudil skodelico čaja, ko mi bodo pustile moči?«

*

V up sem skrito željo dal,
da v kraj domači se podal;
še rad bi videl domek svoj,
tam, kjer doma je narod moj.

PRIJATELJU

Kaj dal bi ti,
ker moj si, ti, prijatelj?
Kaj storil bi zate,
ker moj si, ti, prijatelj?

Nimam ti ničesar dati,
predragi moj prijatelj.
V srcu mi veleva:
ostal bom tvoj prijatelj!

Materina beseda kot zdravilo

Ob bolniški postelji je stal mlad zdravnik in gledal zdravniško kartoteko starejšega bolnika.

»Resnik?« je vprašujoče izgovoril priimek. Stopil je korak bliže, prijel za njegovo roko in ga vprašal:

»Od kod ste pa vi prišli?«

Bolnik je dvignil utrujen pogled proti zdravniku in rahlo odgovoril:

»Iz Slovenije sem.«

»Slovenec ste?« se je zdravnik veselo začudil. »Tudi moj oče in mati sta iz Slovenije, jaz pa sem bil rojen tukaj, v Avstraliji, govorim pa tudi slovensko. Imam se za Slovenca!« je zdravnik ponosno dejal.

Bolnika so zdravnikove slovenske besede presenetile.

»Že dolgo nisem imel priložnost govoriti v svojem materinem jeziku, zdaj pa kar ne morem verjeti, da lahko tako govorim z vami,« je bolnik izrekel s tresočim glasom.

»Veste,« je zdravnik spet nadaljeval, »tudi jaz nimam veliko priložnosti govoriti slovensko, odkar sem se preselil v ta kraj. Saj tudi Slovenci z mano govorijo angleško. Hvaležen sem materi in očetu, da smo doma vedno govorili slovensko.«

Zdravnik je videl, da je bolniku ta kratek pogovor pomenil veliko, zato je še pred odhodom dodal:

»Pa na svidenje očka, jutri se bova še kaj pogovorila, prav tako po slovensko.«

*

Dokler bo dal nam Bog živet'
na tem majhnem sveti,
bodimo si prijatelji,
da lepše bo umreti!

Materina beseda kot zdravilo

NEZNANA NOČ

Ne vemo, kdaj sonce
v slovo bo zašlo,
kdaj prišla dolga,
res dolga bo noč.

Vsi vemo le eno:
da prišla bo
in vzela poslednjo
nam moč.

Nedočakano jutro

Poletno sonce je že zgodaj zjutraj našlo špranjo med zavesami in poslalo svoje žarke v bolniško sobico, kot pozdrav novega dne. Angela, ki je imela posteljo pri oknu, je ta pozdrav narave z veseljem pričakala.

Vsako jutro je imela nek poseben občutek, kot bi se prerodila, ko so žarki pobožali njen blagi obraz, z zarezanimi sledovi garaškega kmečkega življenja. Niti prihod v to daljno tujo deželo ji ni odvzel teh sledi; dobila je nekaj novih.

Soseda v drugem kotu se za prijaznost narave ni zmenila. Glasno je vlekla dreto in jo navijala na klopko. V sobo je stopila sestra za merjenje jutranje temperature. Angela je prijazno odzdravila sestri-nemu pozdravu, saj je razumela nekaj vsakdanjih besed tega jezika. Nikoli ni tožila nad svojimi bolečinami v nogah. Vse je prenašala z dobro voljo, čeprav je včasih pomislila, da je morda resno bolna.

Sredi dneva se je soseda odpravljala domov. Angelo je stisnilo pri srcu.

»Greš domov?« je bil Angelin rahli glas.

»Ja, sin pride po mene, da bomo jutri vsi skupaj doma,« je odgovorila veselo. Angela ji je segla v roko in ji na kratko zaželela srečen božič.

Zdaj je ostala sama v sobi. Ob njej je bila le tišina in nekakšna čudna samota. Zagledala se je v sveži šopek na omarici, ki ga je zjutraj prinesla sestra. Zraven je bila voščilnica. Vseh napisanih besed ni razumela, razumela pa je prve in zadnje: »Merry Christmas, Angela ... sister Lora.«

»Sedem križev je že na mojih ramenih, devetim otrokom sem dala življenje in letos bom tako sama za praznike,« je Angela tiho razmišljala.

Po licu ji je zdrsnila debela solza. Tisti trenutek je vstopila v sobo sestra Lora, ki je prebrala z Angelinega obraza bolečino, in jo je želela potolažiti:

»Angela, ne bodi žalostna, morda pa pridejo tudi tvoji.«

»Bodo prišli, a ne danes,« je zamišljeno dejala. Sestra je tiho počakala svojo izmeno ob Angelini postelji.

Naslednje jutro, ko je prišla sestra Lora v službo, je najprej pohitela v sobo, da stisne roko Angeli in ji da nekaj božičnih dobrot, ki jih je sama pripravila za svojo družino.

Žarek novega jutra, ki je našel špranjo med zavesami, je rahlo božal Angelin obraz. Njene oči so stekleno strmele proti oknu, niso pa dočakale najljubšega pozdrava.

ODŠLI SO. . .

Noči in dneve bolna mati je čakala,
je sinu misli v tujino poslala.
Še preden je v noči tiho zaspala,
je rahlo Bogu tako šepetala:

»V logu njiva je ostala nezorana
in v kozolcu kosa rjava, zapuščena,
ob skledi žlica nedotaknjena ostala,
na steni slika bo sama, zaprašena.«

Pomanjkanje časa

Rahlo je deževalo. Pihal je precej hladen veter in dan je bil bolj podoben jeseni kot pomladi.

Ljudje okrog odprtega groba so se tiščali pod dežniki in tresli od mraza. Tudi narava je žalovala in sam Bog ve, kolikokrat je bila ta zemljica počitka že namočena z solzami ljudi.

Ob duhovnikovih besedah, pokojnemu Gregorju v slovo je ta nedolžna prst še bolj občutila, kako je bil pokojnik vsem pri srcu. Nazadnje je duhovnik dejal:

»Po naši stari slovenski navadi zmolimo očenaš za tistega, ki bo prvi od nas umrl.«

»Očenaš, ki si v nebesih . . .«

Kot so malo prej molili očenaš za pokojnega Gregorja, tako so zdaj molili za nekoga, ki danes še sam moli ob odprtem grobu. Marsikoga je rahlo stisnilo pri srcu: kaj če je ta očenaš namenjen meni!

Dež je pojenjal in ljudje so počasi zapuščali pokopališče. Pri velikih železnih vratih sta se Tine in France zadržala in se pogovarjala o prvih letih življenja v tej novi domovini. Že dolgo se nista srečala, zato sta si imela dosti povedati. Pred leti so se velikokrat sešli. Obujali so spomine na svoje zapuščene domačije in tudi zapeli so radi. Gregor, ki so ga vsi poznali po njegovi veseli naravi, je bil tudi med njimi. Bili so povezani med sabo vse od prihoda v novo deželo. Tudi pozneje, ko si je vsak ustvaril topli dom in družino, so se še radi obiskovali, vendar pa je z leti vse bolj primanjkovalo časa za skupna srečanja. Že sta se hotela Tine in France posloviti, ko je Tine počasi, kot bi nečesa prosil, dejal:

»Pridi me kaj pogledat, France! Še veš, kje živim?«

»Mislim, da še vem; le časa mi vedno primanjkuje.«

»Vzemi si čas, kot si si ga vzel danes!« je Tine odkrito povedal svoje misli.

»No ja, mogoče se bova kaj srečala ob priliki.«

»Pa vendar ne misliš, da takole kot danes?«

»Bog ve, mogoče pa le takole,« je France odgovoril, ko sta že odhajala vsak na svojo stran.

Dnevi so hiteli, z njimi meseci in minilo je leto. Tineta je nenadna in zahrbtna bolezen prikovala na posteljo. Spomnil se je na Gregor-

jevo slovo pred letom in tudi na Franceta, ki mu še vedno primanjkuje časa za obisk prijatelja.

*

Črni oblaki so se začeli zbirati in videti je bilo, da se bo zdaj zdaj ulilo. Množice okrog odprtega groba oblaki niso motili; vneto so sledili duhovnikovim molitvam.

Ob zadnjem očenašu za tistega, ki bo prvi med njimi umrl, France ni molil. Nemo je zrl v krsto, prekrito s cvetjem, dokler ni opazil, da je ostal ob grobu sam. Počasi je dvignil roko, se pokrižal in začel:

»Oprosti mi, Tine, da sem odlašal z obiskom vse do danes. Saj imam čas, le vzeti bi si ga moral, kot si mi pred letom dejal ti. Naj ti bo, prijatelj, lahka tuja zemljica in počivaj v božjem miru.«

Že se je hotel obrniti, da bi odšel, ko se je nečesa spomnil.

»Zmolim še očenaš za tistega, ki bo . . .«

»Oče naš, ki si v nebesih . . .«

PRIJATELJU NA ZADNJI POTI

*N*e slišiš ta naš tožni spev,
ne vidiš nas ti sam,
ne čutiš ti naš zdaj objem,
četudi ti si naš.

Ne vidiš solze nam v očeh;
je nimaš tudi sam.
Ne veš, kdo tu ob tebi spi,
čeprav ob njih si tam.

Prijatelj, hvala ti za vse:
za tvoje žive dni!
Naj lahka bo ti gruda ta,
ki v njej počivaš ti.

SPOZNANJE

Dokler
je delal z nami,
se veselil z nami,
se žalostil z nami,
živel med nami,
nismo ga poznali.
Zdaj ga vidimo
in ga poznamo
globoko v dušo,
ko stojimo
ob njegovem grobu.

DRAGI SLOVENSKI
DEŽELI
- OB NJENEM
NAJVEČJEM
PRAZNIKU

Stoletja si za soncem hrepenela,
preljuba ti dežela mi domača,
že dolgo skrito željo si imela,
naj svet hitreje k soncu se obrača.

Prišel je čas, rodil se novi dan
dan, ki nikoli nisi ga imela,
bil tuj je zate, s senco še obdan,
čeprav že davno zanj si dozorela.

Naj svet tvoj dan spoštljivo si zapiše,
pozdravi novo naj zastavo tvojo,
nikdar nihče ta dan naj ne izbriše,
naj narod tvoj uživa grudo svojo!

POMLAD

Najlepša si od vseh lepot,
kraljica ti zelena,
obraz je tvoj mladosti dan
- na svetu si le ena.

A mnogo je še praznih polj,
kjer nisi se razcvela
in mnogo hrepenečih src,
da bi jih ti ogrela.

Postani topla vsem ljudem
kot roka materina,
naj te dobé, kjer sonca ni,
kot te je - domovina!

SLOVENEK

*P*od goro Triglav si doma,
tam lepa je dežela,
ob tvoji ljubi zibelki
je mati pesmi pela.

S teboj je rasel čisti duh,
ki je mati ga dajala,
in ko zapuščal si svoj dom,
v slovo si rekel - hvala.

Si zmo žita že vsejal
na nova polja svoja,
je klas ob klasu dozorel
in v njem ljubezen tvoja.

Kjer puščal sled bo tvoj korak,
tam spleti žitni venec,
na klasju zlatem piše naj:
ostani zvest - Slovenec!

POPOTNIK IZPOD TRIGLAVA

*K*je, popotnik, je dežela,
kje je dom preljubi tvoj,
kje te mati je učila,
kje ti dala dar je svoj?

Tam, kjer bistre so vodice,
tam, kjer lep je gorski svet,
kjer zorijo zlata polja,
kjer doma je lipov cvet.

Tam me mati je učila
svojo pesem lepo pet:
in da sin njen zvest ostanem,
če odšel bom v širni svet.

SONET SPOMINA

Oh, daleč, solzna si pomlad,
v duši nisi se razcvela,
v srcu tiho si skelela,
ko sem zapuščal domek zlat.

Bila si dolga, dolga pot;
v tuji svet si me vodila -
v snu se sreča mi rodila!
Komu mar nekdanjih zmot!

Zemlja nova – meni tuja,
kot tujec s tujci sem obdan;
v srcu rana bila vse huja,

za mano daleč je že dan;
tiho mi ga duh obuja –
a dom v spominu bo vklesan.

TOŽBA PO DOMAČI VASI

Prelepa tvoja
je podoba,
ti preljuba
vas domača.

Ne vem, kdaj spet
te zrl bom.

Moj korak
se k tebi vrača.

SPOMIN SPRAŠUJE

*K*je je tisti hrib,
kje skriva se za njim vasica?
In kje je sled?
Nekoč vodila
ozka je stezica
prav tam,
kjer mili dom stoji,
ob njem gorica.

VSAK DAN –
NOV DAN

Dan kot danes
ni bil včeraj!

Kakšen jutri
nov bo dan?

Nihče tega
ne ugame,
čeprav je
prerok znan!

MATERIN ZAKLAD

Rodila sina mati je Slovenka.
V naročju svojem zibala,
je lepo pesem prednikov mu pela
in nauk ljubezni dajala:

Kjer pot življenja tebe bo vodila,
naj sonce sije ti povsod,
zaklad moj ljubi, ki ga tebi dajem,
naj drag ti bo od vseh dobrot!

V ranih letih s toplega ognjišča
je sinka zvabil širni svet.
Edino, kar v tujino je prinesel:
najdražji materin nasvet.

Ponosna bodi, mati slovenska,
da sin tvoj v svetu ljubi te;
saj dom od doma, pesem in beseda,
cvetelo tudi v vnuku je.

HČERKIN SPOMIN

Bog ne daj,
da ne bi
imela spomina,
kje matere, očeta
mi je domovina!
Tam ima svoj dom
beseda mila,
ki po materi
je v meni vzknila.

Kar v meni vzknilo
je slovensko,
z ljubeznijo zalivala
bom cvetko.
Ne bom pustila
je veneti;
ne daj Bog –
besedi materini
nikdar umreti.

SRCE DOBROTE

Kdo srečnejši je na svetu
kakor mati. Njen otrok?
Kje še večja je ljubezen,
od neštetihi maminih dobrot?

Kje le raste ta dobrota,
ki nikoli ne veni?
Ne na vrtu, ne na polju,
ob potoku – tam je ni!

Kdo uči ta jezik lepi?
Kdo prepeva pesmice?
To v srcu vse je skrito
naše dobre mamice.

TEBI, MAMICA

Nimam rožic, ne darila,
le en srček skromen zate.
Sama mamica boš videla,
da res mislim vedno nate.

Za lepi praznik danes tvoj
ostani zdrava ti z menoj,
naj tvoj srček bo vesel –
še dolgo pesmice bi pel.

Za delo, skrb in vse noči,
ti srček hvalo izroči;
naj čuva tebe angel tvoj,
tako želi ti srček moj.

138 TRI MODRE GLAVICE

Tri so glavice se zbrale,
kaj so neki modrovale?
Slišati nihče ne sme,
ker skrivnost jim v srca gre.

»Jutri mama nam goduje.
Ali ona ne praznuje.
Kaj zares bi si želela,
da bi lep spomin imela?«

Rožice že nabira Ani,
pesem lepo piše Žani.
Darilo treba še zaviti,
Mojca zna pa to storiti.

Vsi prišli ob točni uri
in potrkali na duri;
v sobo k mami vstopili,
srčeca ji podarili.

»Kar tu imamo, skromno je;
le sprejmi, mama, zate je!
V srcu hrani te spomine:
mi smo tvoje korenine!«

MAMINA ZIBEL

Tam za goro,
pod vinogradi zelenimi,
tam je tvoja
rojstna vas.
Tam je zibel,
mama, tvoja;
ljubim tebe
in tvoj glas.

Kar mi ti
boš v srce dala,
to mi vedno
bo lepo;
te nikoli
ne pozabim –
v meni tvoja
zibka bo.

Vina Gora s cerkvico Sveti Križ

NAJLEPŠI DAN

Dan, kot materinski je -
ni na svetu ga iskat.
Rod naj poje ves slovenski:
hvala mati - tisočkrat!

Bodi srečna, mati moja,
za ljubezen - hvala ti!
Naj živi beseda tvoja
v srcu lepa dota mi.

OČKU

Danes očka naš goduje.
To je dan, ko on praznuje.
Vedno dela in hiti,
nikoli ne zmanjka mu skrbi.

Očka, bodi zdrav in srečen,
vedno mlad – lepo oblečen.
To srčno ti jaz želim,
ko v objem tvoj pohitim.

MOJE SLOVENSKE ORGLICE

*P*rejel zavojček sem v dar
s triglavske mi dežele,
v njem bile so orglice,
orglice vesele.

Na orglicah simbolov šest
prelepe domovine;
prav taki, kot jih še gojim –
objete v spomine.

Te orglice so vnele pot;
prijatelje mi pridobile,
v njih je skrita taka moč,
da sad so obrodile.

Na orglice si zaigram –
me zvok domov popelje
k prijateljem mi dragim,
v domače mi veselje.

POVRNJENA PESEM

Ni želje,
ne sreče
mi večje
kot ta,
ki v meni gori:
da na bregu domačem
se zbrali – posedli
in zopet zapeli
iz srca bi vsi.

Ko spet bom
vzel tam slovo
od hiše domače
in brega,
ponesel spomin
bom s seboj –
to zame bo
sreča od vsega.

PRIJATELJU V SLOVENIJI

Nemočen sem,
da dal ti zdravje, srečne dni,
da stisnil dlan ob dlani bi,
besedo ti možato dal,
najlepše misli ti podal.

Zato pa naj ta verz pove,
kar čuti zate mi srce;
vse želje lepe bi izbral
in v tvojo dlan bi rad jih dal.

CVET MIRU

Kdo vedel bi,
kje Mir cveti;
kdo videl je
ta cvet cveteti?
Kdo vedel bi,
kako dehti;
kdo bi ta cvet
na prsa
bratu dal pripeti?

TEŽA KRIŽA

Gospod, daj mi moči,
da nosil bom svoj križ
voljno in vdano.
Ne zapusti me,
če kdaj klonem
pod njegovo težo.
Tvoj križ, Gospod,
ki si ga nosil,
je bil mnogo težji in večji.
Padel si pod njim,
ponovno naložil na svoje rame
in nadaljeval pot . . .
Zato te prosim, Gospod,
daj mi moči in ljubezni,
da bom tudi jaz nesel
svoj vsakdanji križ
potrpežljivo vso pot.

ROJAKOM

*P*rekril bo prah
to rahlo sled,
kjer mi korak
jo pušča kdaj.

Utihnil glas
bo ta nekoč,
ki tiho
v mislih zdaj pojoč:

»Bog živi te
slovenski rod!

Bog živi te
beseda moja
draga mi domača!

Naj nosi
v srcu jo rojak,
ki mu spomin
na mili dom,
še vedno
rad se vrača.«

SKUPNA POT

Hodil je sam po tej poti.
Hodil je z mano po tej poti.
Hodil je s tabo po tej poti.
Hodil je z vami po tej poti.
Hodil je z nami po tej poti.
Hodili smo skupaj po tej poti.
Odhajamo vsak po svoji poti;
dokler se ne
vnmemo,
po isti
poti.

KDO SREČEN JE?

O starel tovarnar, ki je bogat,
ali reven kmet, po srcu mlad?

Gospod s škornji in kravato,
berač z eno le copato?

Mož na stolčku je na vladi,
ali srečen je drvar ob svoji kladi?

Gospa s črnim je klobukom,
ali zamorka s svojim vnukom?

Pevec, ki prepeva, vriska,
ali pastir, ki na piščal si piska?

Mož in žena, če sta si vdana?
Ali fant, ki rožica mu ni dana?

Si srečen ti v domovini
ali jaz v daljni tu tujini?

Vseeno je, bogat ali povprečen,
važno je, da je vsakdo srečen.

SKUPNA POT

Hodil je sam po tej poti.
Hodil je z mano po tej poti.
Hodil je s tabo po tej poti.
Hodil je z vami po tej poti.
Hodil je z nami po tej poti.
Hodili smo skupaj po tej poti.
Odhajamo vsak po svoji poti;
dokler se ne
vrnemo,
po isti
poti.

KDO SREČEN JE?

Ostarel tovarnar, ki je bogat,
ali reven kmet, po srcu mlad?

Gospod s škornji in kravato,
berač z eno le copato?

Mož na stolčku je na vladi,
ali srečen je drvar ob svoji kladi?

Gospa s črnim je klobukom,
ali zamorka s svojim vnukom?

Pevec, ki prepeva, vriska,
ali pastir, ki na piščal si piska?

Mož in žena, če sta si vdana?
Ali fant, ki rožica mu ni dana?

Si srečen ti v domovini
ali jaz v daljni tu tujini?

Vseeno je, bogat ali povprečen,
važno je, da je vsakdo srečen.

VOŠČILO ZA PRAZNIKE

Naj božič letos bo vesel –
potice, šunke boš imel,
žeje ne boš ti trpel,
saj Štefan zate bo skrbel.

Za novo leto – srečno vsem!
En stisk roke in še objem;
naj Bog ti zdravja da pri tem –
te želje moje ti povem!

PRIHOD MIKLAVŽA

Bodi priden.
Zraven prosi,
da Miklavž
ti kaj natrosi.
Morda kaj
moliti znaš?
S tem veselje
njemu daš.
Kdor moliti
nič ne zna –
črnemu parklju
Miklavž ga da.

AŠVALD MIKLAVŽ 44 PRAZNIKE

Visoka kapa, spredaj križ,
prihaja k nam, med naš drobiž.
Upira se na palico,
pozdravlja vsako glavico.

Pred njim gredo pa angeli,
da dobro bi ga čuvali,
ropota tudi parkelj-vrag,
strahoten je – boji se vsak.

Moliti, torej treba znati.
Tako se parklja ni za bati.
Miklavž dobrote že deli
in angel gleda, kdo dobi.

MIKLAVŽ NEKOČ IN DANES

*K*je so tisti lepi časi,
ko si hodil še po vasi?
Skromna nosil si darila,
bila otrokom – res so mila.

Zvezek, jabolko, ravnilo –
to bilo je že obilo;
včasih nekaj suhih sliv.
A gorje, kdor bil je nagajiv!

Danes vsi smo bolj bogati.
Miklavžu težko ni dajati.
Pa vendar – pridi še med nas,
naj bo ohranjen lepi čas.

BELI MOŽIČEK

Sonček pokukal
in toplo ogrel,
beli možiček
je v mlako skopnel.

Tonček na bregu
tam joka za njim,
le nosek njegov
ima v spomin.

NAŠA PIKA

*N*aša psička, naša Pika
je zares prav majhna,
a prostora si želi
večjega kot gmajna.

Če na vrtu razkopa,
očka jo prestraši,
mama milo gleda jo,
ker se Pika plaši.

Da v pozabo bi to šlo,
očka jo poboža.
Pika spet vesela je –
že izravana roža.

NAŠA MUCA

*N*aša muca rada dremlje,
naj bo sonce ali deževje.
Za pečjo se tiho stisne,
po večerji se oblizne.

Pa zna muca še drugače,
tudi zunaj ona skače;
miška daleč ne uide,
vrabček pa na vrt ne pride.

ŠTIRI TAČKE

Tačke ima štiri,
gobček ji je sivi
kožušček kosmati
ni težko ga prati.
Vedno se umiva,
po tleh ne poliva,
rado njo zebe,
ob peči zaprede.
Spanec jo jemlje
podnevi zadremlje,
na lov gre ponoči,
ko zgrabi – ne počī.

PTIČEK POJE

*K*o ptiček zapoje v maju
drevesom in cvetju v gaju,
bleščeče pod njim je vse polje –
v zahvalo on Bogu zapoje:

Čiv, čiv, čiv,
v božji naravi sem živ;
soncu prepevam
ob luni zaspim –
o, daj mi narava,
da dolgo živim.

KUKAVICA

Še poje ta ptička,
ki skriva se nam,
v gošči zeleni –
pokazat njo sram.

Se kmetič pripravlja
za delo veselo.
Pogled mu uhaja –
kje ptička nagaja?

Zazre se v lepoto,
v domačo goro.
Tam ptička prepeva
prav njemu, lepo.

DELATI

Jeseni orati
pšeničko sejati,
pozimi pustiti
moči pridobiti,
spomladi zbuditi;
na delo oditi,
poleti požeti,
pa kruha imeti.

Slovenija moja predraga si ti.
Ni tekla tam zibel – a domek si mi.
V svetu bom pesem si v srcu gojil,
na dom moj preljubi – spomine budil.

*

Lepa si moja slovenska dežela,
tam mi je mamica pesmice pela.
V spominih na dom sem v svet se podal,
domačo bi pesem rad tu varoval.

*

Le kapljo sreče, malo sonca,
nekoč sem tiho si želel;
zapustil kraje sem domače,
v daljne, tuje, sem odšel.

Slovenec sem.
V srcu si želim
ponosno to nositi;
ne bom pustil tujini
besede materine
iz mene spiti.

*

Zapustil sem gore,
zapustil doline,
nikdar ne bom –
zapustil domače
prelepe spomine.

*

Dokler bo v prsih
mi duša gorela –
beseda materina
iz ust mi bo zvenela.

Kadar bol jo v srcu duši,
tiho v noči ona bedi.
To skriti le mati res zna,
z ljubeznijo, ki jo le ona ima.

*

Kje takšen je še jezik,
kot naš je materinski?
Kar v srcu kdaj dogaja se,
zapiše to – slovenski!

*

Koder sled rojak mi pušča,
naj pozdrav za njim hiti,
da ga spev domači spremlja;
to srce mu zaželi.

Kakor ptica, ki k soncu leti,
a gnezda svojega ne pozabi;
tako v svet je naša pot peljala,
zibelka pa je v srcu nam ostala.

*

Naj v srcih svojih
čuva pesem si mladina;
kjer matere, očeta
rojstna bila je domovina.

*

Ne vrne se zibel,
ne vrne se dan;
le tih moj spomin –
ostal bo izbran.

AFORIZMI - REKI

*Vsi narodi razumejo, da je stisk roke – MIR.
Žal pa mnogim ni dano občutiti tega stiska.*

*

Kdor ljubi svojo mater, razume njeno solzo.

*

*Pišem tako, kot govorim,
in govorim tako,
kot so me naučili moja mati.*

*

Brez temelja ni stavbe; brez snovanja ni knjige.

*

*Kadar si na strani pravice,
se nihče zate ne potegne.*

*

*Glasba je človeku v veselje in v uteho.
Ob njej se razveseli.
Včasih – le njej srce zaupa,
kar ga teži.*

*Ljubezen je najmočnejša reka na zemlji;
najbolj zavratno pa je – sovražstvo.*

*

*Ni moč ljubiti pa tudi sovražiti ne,
kar ne obstoja.*

*

*Gospodar s tujo lastnino ni več gospodar,
temveč sovražnik.*

*

*Če ljubiš ptičje petje, poslušaj ga v naravi,
ne ob kletki.*

*

*Človek ne zgradi čez noč nekaj velikega;
zmožen pa je veliko delo čez noč uničiti.*

*

Bogat je tisti, ki zna biti srečen.

*Vsak dan v letu ima svojo vrednost.
Človek jo mora odkriti in jo zapisati –
sebi in času.*

*

*Pravica je ena najlepših rož na svetu.
Gojena je v redkih vrtovih
in je v nevarnosti, da izumre.*

*

*Predno po svetu boš ljubezni iskal,
nauči se eno: da boš odpuščati znal.*

*

*Če želiš prijatelja si obdržati,
moraš znati tudi kdaj molčati.*

*

*Dobra dela bodo ti priznana,
ko na grobu bodo ti prebrana.*

*Kdor je izgubil ljubezen do lastne matere,
je zgubil pomen ljubezni.*

*

*Kjer se ljubezen ne deli,
tam se sovraštvo zaredi.*

*

*Bolečina se zarije tem globlje,
če se samo v eno srce.*

*

*V hinavščini so besede lepše kot misli –
v ljubezni pa so misli lepše od besed.*

*

Najslajša je voda, če jo piješ iz svoje dlani.

*

*Človek je s svojim izumom prodril daleč v vesolje,
še vedno pa raziskuje, kaj je sam.*

Da mogel bi še enkrat se roditi,
imeti srečo mladih dni!

Ne bi pomislil: dom svoj zapustiti.

Ostal bi v njem vse žive dni.

KAZALO

Avtorjeva beseda	7
Ivo Leber: Pisatelj med nami	9

Črtice

Košček kruha	13
Naša peč	15
Spomin iz očetovega naročja	17
Naš oče in sosedov Janezek	19
Pastirček Pepi	21
Spomin na očeta	23
Pepijeva skrita želja	25
Prijatelj Tonček	27
Nesreča na snegu	29
En liter za slovo	31
Strahovi	33
Naša velika noč	35
Božični spomini	37
Nevihhta	39
Jagode	41
Prazna vaza	43
Vajenec na Vrhniki	45
Na Cankarjevem Klancu	47
Glinasto srce	49
Materino slovo	51
Sveča na grobu	53
Zgodovinska pot do doma	55
Hvala mama	61
Pust na vaši	69
Iz šolskih klopi	71
Nezaceljena rana	73
Dom od doma	79
Janezovo domotožje	81
Velika noč v tujini	83
»Slovenski tabor« v mladem srcu	85

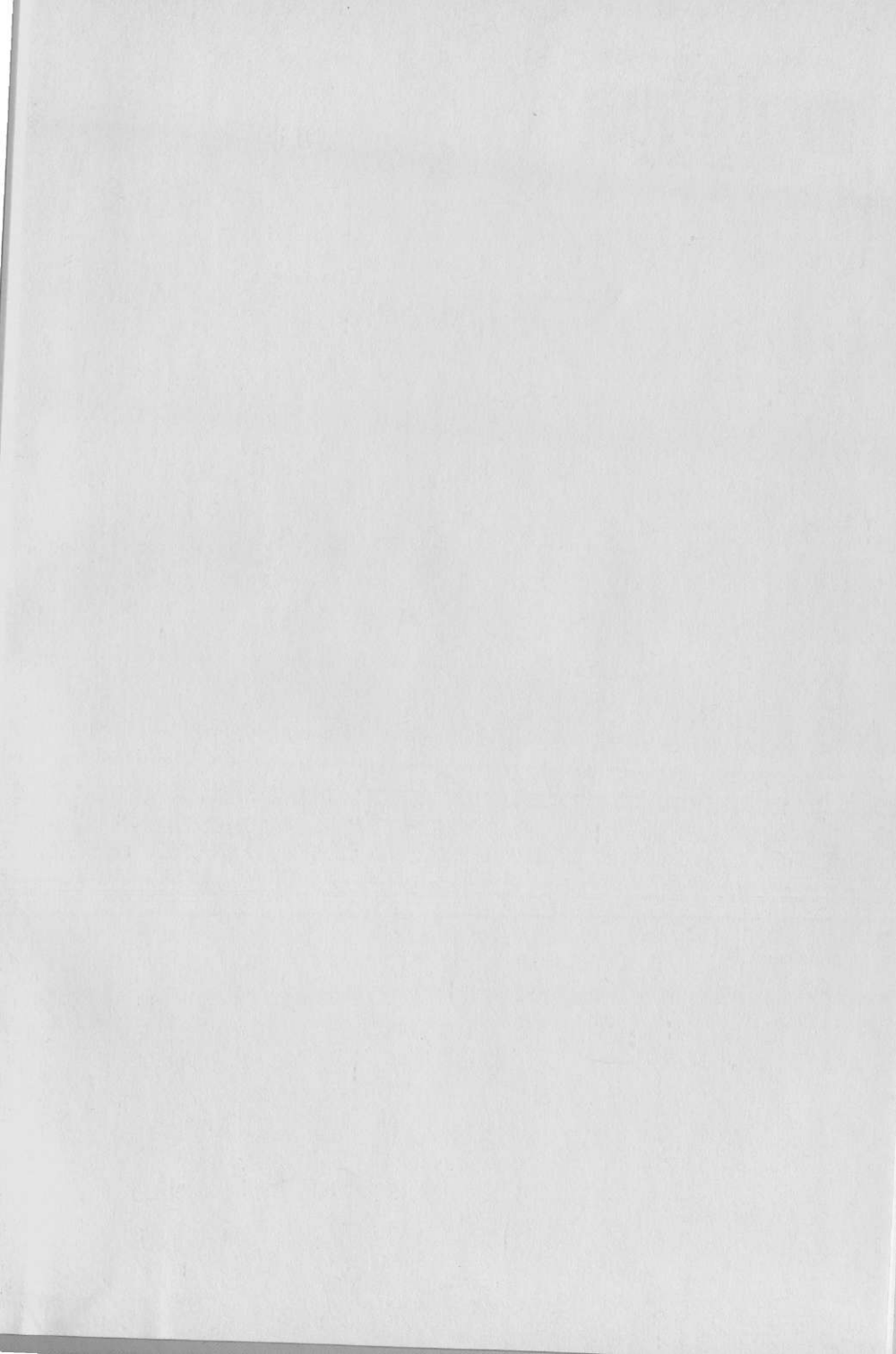
Pavletova samota	87
Materina beseda kot zdravilo	89
Nedočakano jutro	91
Pomanjkanje časa	93

Pesmi

Domovini	5
Spomin na dom	16
Romanje k Mariji	18
Domačija čaka	20
Očetove orglice	24
Vaš objem	26
Spomin in želja	30
Nasvet	32
Le še spomin	36
Privid	38
Govorica čustev	42
Želja	46
Za svoj narod	48
Skrita bolečina	50
Trenutek mami	52
Najdražje srce	54
Pri tebi, Slovenija	58
Vidim te, moj dom	59
Domače gore	60
Materina roka	63
Mama	64
Hvala vam, mama	65
Pustni večer	70
Sonet o roki	75
Očka, povej	80
Pozdrav Sloveniji	82
Dom	86
Prijatelju	88
Neznana noč	90
Odšli so...	92
Prijatelju na zadnji poti	94
Spoznanje	95

Dragi slovenski deželi	97
Pomlad	98
Slovenec	99
Popotnik izpod Triglava	100
Sonet spomina	101
Tožba po domači vasi	102
Spomin sprašuje	103
Vsak dan nov dan	104
Materin zaklad	105
Hčerkin spomin	106
Srce dobrote	107
Tebi, mamica	108
Tri modre glavice	109
Mamina zibel	110
Najlepši dan	112
Očku	113
Moje slovenske orglice	114
Povrnjena pesem	115
Prijatelju v Slovenji	116
Cvet miru	117
Teža križa	118
Rojakom	119
Skupna pot	120
Kdo srečen je?	121
Voščilo za praznike	122
Prihod Miklavža	123
Miklavž	124
Miklavž nekoč in danes	125
Beli možiček	126
Naša Pika	127
Naša muca	128
Štiri tačke	129
Ptiček poje	130
Kukavica	131
Delati	132
Posamezne misli	62, 87, 89, 133-136, 141
Aforizmi - reki	14, 22, 32, 34, 51, 72, 85, 137-140

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS •

00000238803

Izpoved srca, ki v tujini tuji
ne po primerjavi s p
ampak v želji,
da svoja pristna čus
deli in ohranja
v ljubem domačem j

Ivan Lapuh je bil rojen 27. februarja 1945 v Kirchenu, ZR Nemčija, kamor je bila njegova družina iz Obsotelja izgnana med drugo svetovno vojno. Po vojni se je družina vrnila v domovino in Ivan je obiskoval osnovno šolo v Bistrici ob Sotli. Zatem se je na Vrhniki izučil za mizarja.

V Avstralijo se je izselil leta 1968 in kmalu začel pisati preproste pesmi, polne domovinskih čustev in domotožja. Pozneje je začel pisati tudi črtice.

Svoje prve prispevke je Ivan Lapuh objavil v Vestniku, glasilu Slovenskega društva Melbourne, njegovi prispevki so bili objavljeni tudi v društvenih Novicah, v reviji Misli, slovenskem verskem mesečniku v Avstraliji, pa tudi v slovenskih radijskih oddajah SBS in 3ZZZ v Melbourne. V domovini so bila njegova dela objavljena v reviji Rodna gruda in v Slovenskem izseljenskem koledarju. Sodeloval je tudi v Zborniku avstralskih Slovencev 1988.

Leta 1985 je v Melbourne v samozaložbi izdal knjižico svojih pesmi z naslovom Cvet ljubezni.

